

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Venkovní služebna německé tajné státní policie v Kladně
v letech 1939-1945

Field office of the German Secret State Police in Kladno
in 1939-1945

Jakub Krása

Vedoucí práce: PhDr. Petr Koura, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Dějepis se zaměřením na vzdělávání – Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Venkovní služebna německé tajné státní policie v Kladně v letech 1939-1945 vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 19. 4. 2017

.....

podpis

Mé poděkování patří PhDr. Petru Kourovi, Ph.D. za jeho neocenitelné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá historií venkovní služebny německé tajné státní policie, jež v letech 1939-1945 působila v městě Kladně. Práce je rozčleněna do čtyř kapitol. První kapitola hovoří o etablování německé tajné policie v Čechách a na Moravě, dále popisuje okolnosti, které vedly k založení kladenské venkovní služebny gestapa, její počátky a prvotní personál. Druhá kapitola je zaměřena na Haralda Wiesmanna, který byl od roku 1939 do roku 1943 vrchním velitelem této služebny. Tato kapitola rovněž zachycuje některé vybrané zaměstnance a spolupracovníky kladenského gestapa. Třetí kapitola je věnována lidické tragédii. Pozornost je upírána především na činnost příslušníků venkovní služebny, kteří se aktivně podíleli na likvidaci Lidic. Čtvrtá kapitola pojednává o posledních dnech venkovní služebny německé tajné státní policie v Kladně.

KLÍČOVÁ SLOVA

gestapo, tajná policie, protektorát Čechy a Morava, Kladno, Lidice, Harald Wiesmann

ANNOTATION

This bachelor work deals with the history of field office of the German secret state police in Kladno which was located there from 1939 to 1945. The work is divided into four chapters. The first chapter talks about the establishment of the German secret police in Bohemia and Moravia, describes the circumstances that led to the founding of the field office of the German secret state police, and the chapter also shows the first days of the office and its initial personnel. The second chapter focuses on Harald Wiesmann, who was the supreme commander of the office from 1939 to 1943. This chapter also describes some selected employees and collaborators. The third chapter is devoted to the Lidice tragedy. Attention is mainly focused on some activities of members of the office, who actively participated in the liquidation of Lidice. The fourth chapter talks about the last days of field office of the German secret state police in Kladno.

KEYWORDS

Gestapo, the secret police, the Protectorate of Bohemia and Moravia, Kladno, Lidice, Harald Wiesmann

Obsah

Úvod.....	3
1. Okolnosti vzniku venkovní služebny německé tajné státní policie v Kladně.....	9
1. 1. Příchod gestapa do Čech a na Moravu	9
1. 2. Rozbití Československa	10
1. 3. Předehra k založení úřadu gestapa v Kladně (březen 1939–září 1939)	11
1. 4. Kladenská pobočka řídicí úřadovny tajné státní policie v Praze.....	14
1. 5. Wiesmannův benešovský oddíl.....	18
2. Harald Wiesmann a jeho podřízení.....	23
2. 1. Velitel Wiesmann.....	23
2. 2. Wiesmann jako člen jednotek SS?	25
2. 3. Speciální operační jednotky	29
2. 4. První velké nasazení.....	29
2. 5. Zpět v Československu.....	30
2. 6. Působení Haralda Wiesmanna na území protektorátu Čechy a Morava	31
2. 6. 1. Velitelem v Benešově	31
2. 6. 2. Velitelem v Kladně	32
2. 7. Konec s mnoha neznámými	33
2. 8. „Bůh Kladna“ v očích druhých	37
2. 8. 1. Svědectví některých pracovníků kladenské služebny.....	37
2. 9. Osobnostní profil Haralda Wiesmanna	40
2. 9. 1. Syn Harald Wiesmann	40
2. 9. 2. Manžel a otec Harald Wiesmann	40
2. 9. 3. Povahové rysy obávaného velitele.....	42
2. 10. Deset členů benešovského gestapa a jiní.....	43
2. 10. 1. Původní skupina.....	43

2. 10. 2. Výběr z ostatních zaměstnanců.....	46
2. 10. 3. Oskar Felkl – nejznámější z gestapáků kladenské služebny.....	48
2. 10. 4. Celková charakteristika uvedených zaměstnanců.....	51
3. Lidice	53
3. 1. Akce kladenského gestapa	53
3. 1. 1. Předehra tragédie.....	54
3. 1. 2. Geschkemu a Wiesmannovi na povel	56
3. 1. 3. Poslední okamžiky	58
3. 2. Surovec Max Rostock	59
3. 2. 1. „Případ milosti“	60
4. Každé zlo je vždy poraženo	62
4. 1. Hořký konec	62
Závěr	64
Prameny a literatura	69
Seznam příloh	73

Úvod

Gestapo, Geheime Staatspolizei, tajná státní policie. Tyto výrazy se staly synonymem pro označení nejobávanější policejní organizace své doby. Zhruba dvacet tisíc tajných policistů zajišťovalo moc NSDAP¹ nejen nad německým obyvatelstvem, ale i nad všemi územími obsazenými německou armádou.²

Nacistická tajná státní policie operovala bez jakýchkoli justičních omezení. Razie byly prováděny pod hlavičkou „preventivního zatčení“ a nebylo možné se proti tomuto jednání, právním ani jiným způsobem, bránit. Pro zatčené to znamenalo, že byli nuceni snášet nekonečné výslechy spolu s fyzickým a psychickým trýzněním, a to do doby, než byli odesláni do koncentračních táborů, zastřeleni, v krajním případě i umučeni k smrti. Někteří byli jako zázrakem propuštěni zpět na svobodu, avšak propuštění z cel gestapáckého vězení nikdy neznamenalo konec všem příkořím.³

Gestapo společně s oddíly SS⁴ usilovalo o vyhlazení „méněcenných ras“. Vedle Židů, Romů a různých slovanských národů ze společnosti jednoduše mizely tisíce levicově smýšlejících občanů, intelektuálů, odborářů, duchovních, homosexuálů, hendikepovaných a nespočet dalších, které čekal stejný osud.⁵

Během druhé světové války se tajná policie snažila potlačit stranické aktivity nepřátelských politických stran, odbojovou činnost a veškeré potenciální hrozby, jež by mohly jakýmkoli způsobem narušit totalitní řád „říše“. Na okupovaných územích rovněž prováděla „odvetná opatření“ proti civilistům, která měla obyvatele jednak zastrašit a na druhé straně odradit od případných pokusů vzdorovat nastolenému režimu.⁶

Vznik a vývoj gestapa je třeba vnímat v kontextu německé politiky před působením Adolfa Hitlera. Politická policie nebyla vynálezem nacionálního socialismu. Už před 1. světovou válkou vlády sledovaly své politické protivníky a odpůrce a už během ní docházelo k zatýkání a mučení zejména komunistů a vůbec – politicky nevyhovujících osob. Ve 20. letech byly v Berlíně položeny základy politické tajné policie, pro maření a stíhání trestných činů politické povahy. Její pozornost však byla zaměřována na politickou

¹ NSDAP - Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei – Národně socialistická německá dělnická strana.

² BUTLER, Rupert. *Dějiny gestapa slovem a obrazem*. 1. vyd. Praha : Knížní klub, 1999. 240 s. ISBN 802420214-X. s. 7.

³ Tamtéž.

⁴ SS (Schutzstaffel) – ochranné oddíly.

⁵ Encyclopædia Britannica. *Gestapo* [online]. 13. 11. 2014 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/232117/Gestapo>>.

⁶ Tamtéž.

levici. Hitler po nástupu k moci v roce 1933 jednoduše převzal tuto politickou policii, udělil ji další výsady a pravomoci. Pro následný vývoj gestapa byl rok 1933 zlomový. Tehdy v podstatě nový režim v Německu zrušil zásady právního státu. Tajná policie se tak stala ve svém počínání téměř neomezená.⁷

Na budování tohoto široce rozvětveného a propracovaného aparátu se podílelo mnoho známých nacistických představitelů např. Heinrich Himmler, Rudolf Diels, Reinhard Heydrich, Heinrich Müller apod. Ale tím, jenž položil základy tajné státní policie, nebyl nikdo jiný než Hermann Göring.⁸

Herman Göring se narodil jako syn koloniálního úředníka v Horním Bavorsku. Během 1. světové války se stal vynikajícím letcem a za svou účast v bojích si vysloužil medaili Za zásluhy a Železný kříž.⁹ Po sňatku se Švédkou Carin von Kantzow se stal finančně nezávislým. Zanedlouho poté, co navázal kontakt s „vůdcem“, byl pověřen vybudováním útočných oddílů SA¹⁰. Při Hitlerově nepovedeném puči v roce 1923 byl raněn, a právě za onoho času se zrodila jeho pověstná závislost na morfiu. V Hitlerově kabinetu se v roce 1933 stal ministrem bez portfeje, zároveň byl říšským komisařem pro letectví. Po určitou dobu působil ve funkci pruského ministra vnitra.¹¹

Funkce pruského ministra je zde stěžejní. Jako ministr získal kontrolu nad pruskou policií. Využil její tehdejší politické a špionážní jednotky, které doplňoval tisíci nadšených nacionálních socialistů. Následně, na jeho příkaz, došlo k reorganizaci těchto sborů a 26. dubna 1933 vytvořil Geheime Staatspolizeiamt (Úřad tajné státní policie). Později byl tento orgán přejmenován na Geheime Staatspolizei.¹²

Sídlem gestapa byla dnes již neexistující budova v Prinz-Albrecht-Strasse 8 v Berlíně. Objekt byl původně obýván umělecko-průmyslovou školou, kterou gestapo zabralo a učinilo z ní své ústřední sídlo. Důvodem zabrání objektu bylo podezření tajné policie na rozmáhající se komunismus a snad i sexuální orgie, které měly probíhat právě na

⁷ BUTLER, Rupert. *Dějiny gestapa slovem a obrazem*, s. 8.

⁸ BUTLER, Rupert. *Gestapo: dějiny Hitlerovy tajné policie 1933-45*. 1. vyd. Praha : Svojtka & Co., 2004. 192 s. ISBN 80-7352-077-X. s. 17-33.

⁹ BUTLER, Rupert. *Dějiny gestapa slovem a obrazem*, s. 12-13.

¹⁰ SA (Sturmabteilung) – útočné oddíly.

¹¹ BEDÜRFTIG, Friedmann. *Třetí říše a druhá světová válka: lexikon německého nacionálního socialismu 1933-1945*. 1. vyd. Praha : Prostor, 2004. 666 s. ISBN 80-7260-109-1. s. 143-144.

¹² LANG, Jochen von. *Gestapo: nástroj teroru*. 2. vyd. Praha : Naše vojsko, 2001. 188 s. ISBN 80-206-05991. s. 54.

Encyclopædia Britannica. *Gestapo* [online]. 13. 11. 2014 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/232117/Gestapo>>.

půdě školy. Během spojeneckého bombardování byla stavba úřadu i přilehlá část města zničena. V současnosti se zde nalézá expozice Topografie teroru.¹³

S gestapem je dále silně provázán Heinrich Himmler¹⁴ a jeho pobočník Reinhard Heydrich, kteří podobně reorganizovali policii Bavorska a policii zbývajících německých států. Zatímco byl Göring poté trochu upozaděn, Himmler kariérně stoupal. Dne 20. dubna 1934 bylo Himmlerovi, který byl toho času již velmi mocný, uděleno velení nad gestapem. V roce 1936 byla tajná státní policie spojena s kriminální policií¹⁵. Tyto dva úřady se sloučily pod jednotný aparát bezpečnostní policie¹⁶. V následujících letech docházelo ještě k dalšímu spojování a slučování úřadů. Nakonec všechny policejní složky byly odpovědné Říšské bezpečnostní centrální kanceláři v Berlíně, v jejímž čele stál Reinhard Heydrich, a ten se zodpovídal šéfovi veškerých policejních složek – právě Himmlerovi.¹⁷

Byl to Himmler, který vtiskl gestapu onu neblaze proslulou tvář, která se v té době odlišovala od ostatních tajných policií. Himmler, ač je popisován jako *nejistý, plný zábran, ostýchavý*, na druhou stranu prý velice schopný byrokrat, neusiloval jen o moc a nástroje, kterými by si ji pojistil, ale byl posedlý árijskou rasou, jež měla podle jeho a Hitlerovy vize obrodit Evropu. Byl to on, kdo „vůdcovy“ protižidovské myšlenky realizoval. Tím můžeme říct, že *role a podstata gestapa byly určeny osobními ambicemi jeho šéfu*.¹⁸

Zajímavý je i vznik zkratky německé tajné státní policie. Původně se počítalo se zkratkami GPA nebo GPS, ale tyto názvy až příliš připomínaly zkratku sovětské tajné služby označované jako GPU. Akronym, který se zapsal do dějin jako gestapo, je přičítán prostému poštovnímu úředníkovi, který hledal pro název Geheime Staatspolizei takovou zkratku, jež by se vešla na razítko.¹⁹

¹³ BUTLER, Rupert. *Gestapo: dějiny Hitlerovy tajné policie 1933-45*, s. 41.

PAUL, Gerhard a Klaus-Michael Mallmann. *Gestapo za druhé světové války*. Praha : Academia, 2010. 724 s. ISBN 978-80-200-1856-4. s. 62.

Panzernet forum. *Gestapo – Geheime Staatspolizei* [online]. 10. 8. 2008 [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: <<http://www.panzernet.net/php/index.php?topic=2651.0>>.

¹⁴ Himmler společně s Heydrichem budoval bezpečnostní službu SS. Roku 1934 docílil toho, že se SS vymanila z područí SA. Roku 1936 se stal šéfem policie, čímž převzal kontrolu nad všemi německými policejními silami.

¹⁵ Kriminální policie – Kriminalpolizei (Kripo).

¹⁶ Bezpečnostní policie – Sicherheitspolizei (Sipo).

¹⁷ Encyclopædia Britannica. *Gestapo* [online]. 13. 11. 2014 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/232117/Gestapo>>.

¹⁸ BUTLER, Rupert. *Dějiny gestapa slovem a obrazem*, s. 9.

¹⁹ Tamtéž, s. 23.

Gestapo zaniklo společně s Velkoněmeckou říší v roce 1945, ale určitá část jeho vlivu přežívala i poté. Pět let od konce druhé světové války vznikl v Německé demokratické republice úřad označovaný zkratkou Stasi (Ministerstvo pro státní bezpečnost). Tento úřad byl ve svých počátcích pln bývalých příslušníků gestapa a veškeré metody Ministerstva byly Východním Němcům, řekněme, více než známe. Postupy vyšetřování, likvidace odpůrců režimu, vydírání a zastrašování, mučení, ovládnutí medií. Ve Stasi bylo zaměstnáno na devadesát tisíc lidí a spolupracovalo s ní dalších sto sedmdesát pět tisíc evidovaných osob.²⁰

Metodologický postup a přehled dosavadního bádání

Tajná policie však nepůsobila jen na území Německa. Hitler postupně obsazoval různé státy Evropy a zřizoval v nich úřady po německém vzoru. Ani tehdejší Československo se jeho agresi nevyhnulo. Po obsazení Sudet v říjnu roku 1938 vznikly v tomto prostoru první stanice gestapa. Později, po zřízení protektorátu Čechy a Morava, došlo k hromadnému zakládání dalších služeben. Jedna z nich byla v roce 1939 založena v městě Kladně. Právě tato služebna se stala středem mého zájmu.²¹

Cílem této práce je představit historii venkovní služebny německé tajné státní policie, jež v letech 1939-1945 působila v městě Kladně. Pokusím se popsat okolnosti vzniku a založení služebny včetně jejího fungování. Svou pozornost zaměřím také na Haralda Wiesmanna, jenž byl v letech 1939-1943 vrchním velitelem služebny a který se aktivně účastnil vyhlazení obce Lidice. Soustředím se také na skupinu Wiesmannových nejvěrnějších spolupracovníků. Rovněž se pokusím osvětlit řadu zajímavostí a potvrdit či vyvrátit legendy, které se během působení gestapa v Kladně vytvořily a které přežily do současnosti.

Odrázovým můstkem pro zahájení bádání bylo shromáždění literatury, která by mi v začátcích pomohla s obecným vhladem do problematiky. K mému překvapení jsem zjistil, že literatura o venkovní služebně kladenského gestapa téměř neexistuje. V mnoha různých publikacích se můžeme setkat pouze s útržkovitými informacemi, ale ucelené

²⁰ BUTLER, Rupert. *Gestapo: dějiny Hitlerovy tajné policie 1933-45*, s. 7.

KNOPP, Guido. *Hitler*. 1. vyd. Praha : Knižní klub, 1998. 303 s. ISBN 80-7176-815-4. s. 195.

²¹ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*. 1. vyd. Praha : NV, 1986. s. 448. Sine ISBN. s. 35-76.

obsáhlé dílo, které by popisovalo historii služebny nebo se zevrubněji zabývalo zaměstnanci tohoto úřadu, nebylo dosud vytvořeno.

Tak jako každý, kdo se zabývá záležitostmi gestapa v našich zemích, i já jsem do rukou vzal Sládkovu knihu *Zločinná role gestapa*, která je svou kvalitou skutečně nepřekonatelná. Při dalším hledání jsem objevil dva povedené články Václava Krůty²², jež se v krátkosti snaží vylíčit to nejdůležitější o kladenské služebně a jejich zaměstnancích. V mé bakalářské práci je z uvedených publikací citováno.

K obecným informacím o gestapu jsem využil mnoho dalších známých knih jako například díla od Ruperta Butlera, obsáhlou publikaci od Gerharda Paula a Klause Michaela Mallmanna, z kladenské regionální literatury se opírám o dílko od Jaroslava Vykouka²³, v kapitole věnované Lidicím čerpám informace z knihy Jiřího Plachého, a především z publikace Vladimíra Konopky, jehož líčení považuji za velmi povedené. Citace všech titulů se průběžně objevují v poznámkové aparátu této práce a jejich souhrnný přehled je umístěn v oddíle pramenů a literatury.

Jak jsem již uvedl, o kladenském gestapu nebylo mnoho vydáno. Proto jsem se vydal do archivů pátrat po dokumentech, bez nichž by má práce nemohla být vytvořena. Stejně jako s literaturou, i s hledáním pramenů jsem však měl v počátcích pátrání určité těžkosti, neboť většina dokumentů, které pocházely z činnosti venkovní služebny, byly na konci války důkladně zničeny. Snad toto zjištění pomůže případným dalším badatelům, kteří se rovněž budou snažit pátrat po informacích tohoto druhu.

Práce je vystavěna na primárních pramenech uložených v Národním archivu v Praze, Archivu bezpečnostních složek, Státním oblastním archivu v Praze a Státním okresním archivu v Kladně.²⁴ Pátral jsem také v Památníku a Galerii Lidice i ve Sládečkově vlastivědném muzeu v Kladně a Vlastivědném muzeu ve Slaném. Během výzkumu jsem byl rovněž v kontaktu s některými kladenskými odborníky zabývajících se regionální historií.

²² Mgr. Václav Krůta se narodil 28. září 1950 v Prašném Újezdě. V Kladně působil dlouhá léta jako archivář a současně jako ředitel Státního oblastního archivu v Kladně. Zabývá se zejména odbojovou činností. Svou pozornost také věnuje významným událostem kladenského regionu, které se odehrály na pozadí druhé světové války.

²³ Jaroslav Vykouk – od roku 1997 je kronikářem města Kladna. Zabývá se historií města a Kladenska.

²⁴ Vypátral jsem, že další archiválie se nacházejí ve Vojenském historickém archivu v Praze, Moravském zemském archivu v Brně, Státním okresním archivu v Jičíně, Státním oblastním archivu v Zámrsku, dokonce i ve Slovenském národním archivu v Bratislavě. Do těchto institucí jsem se již nevydal, protože jsem byl už tak zahlcen velkým množstvím materiálů.

Po krátké době bádání jsem byl zahlcen velkým množstvím dokumentů, které by nevydaly pouze na jednu bakalářskou práci, ale hned na několik. Tím chci poukázat na fakt, že kladenské gestapo je téma nejenom nosné, ale také nevyčerpané.

Archiválie bylo nutné pečlivě třídit a vybírat pouze ty, které zapadaly do vytyčeného konceptu. Jelikož jsem čerpal zejména z velkého množství výpovědí a usiloval jsem o zachování objektivitu, bylo třeba svědectví jednotlivých osob navzájem komparovat a kombinovat.

Při práci s výpověďmi zaměstnanců gestapa bylo nutné brát uváděné informace s dvojnásobným nadhledem. Z mnoha svědectví záhy vyplynulo, že jednotliví gestapáci se vehementně snažili podat o kolezích a ostatních co nejvíce informací, často i nepravdivých, přičemž je očerňovali, jen aby svou osobu zbavili podezření a obrátili pozornost vyšetřovatelů jiným směrem. K odhalení pravdivosti takových výroků bylo zapotřebí číst mezi řádky a každé závažnější obvinění ověřovat prostřednictvím většího počtu primárních zdrojů. Jsem přesvědčen, že jedině tak se lze přiblížit k pravdivosti a zachovat onu určitou míru objektivitu.

I když jsou různá svědectví zevrubným zdrojem informací, musím konstatovat, že druh těchto pramenů již není úplný. V minulosti zřejmě docházelo k odstraňování nevyhovujících stran, což mělo za následek přečíslení celé výpovědi. Přečíslování není ojedinělé a domnívám se, že k němu, v případě některých složek, došlo hned několikrát.

1. Okolnosti vzniku venkovní služebny německé tajné státní policie v Kladně

1. 1. Příchod gestapa do Čech a na Moravu

Dne 1. října 1938, den po stvrzení Mnichovské dohody, bylo zahájeno obsazování a připojování vytyčených částí území Československa pod „třetí říši“. Tento proces byl realizován prostřednictvím oddílů německé branné moci a operačních skupin bezpečnostní policie a bezpečnostní služby²⁵, které byly nasazeny již při „osvobození“ Rakouska.²⁶

Dohromady byly vytvořeny dvě velké operační skupiny. Operační skupina I Drážďany²⁷, které velel vrchní vládní rada SS-Oberführer²⁸ Heinz Jost, sestávala z devíti menších operačních komand. Ty měly za úkol dorazit na určená místa a vyplnit předem dané rozkazy. Operační skupina II Vídeň podléhala velení vládního ředitele SS-Standartenführera²⁹ dr. Waltera Stahleckera. Skládala se ze tří operačních komand.³⁰

Obsazování by se však jen těžko obešlo bez pomoci sudetských Němců. Vzhledem k jejich teritoriálnímu znalostem a schopnosti dorozumět se česky, se stali nepostradatelným článkem celého procesu. Mnoho z nich bylo přijmuto k jednotkám ochranné policie, kde však později působili gestapu značné problémy. Jednalo se zejména o henleinovce – posílené vědomím moci a hnané pomstychtivostí, kteří vyvolávali děsivé šarvátky. Toto zběsilé jednání tajné policie značně komplikovalo práci, proto 6. listopadu 1938 byly všechny svévolné akce ostatních úřadů, stanic a skupin zakázány.³¹

Základním kamenem nového uspořádání gestapa v připojeném pohraničí se stal výnos z 16. října 1938 vydaný Heinrichem Himmlerem. Došlo k založení několika nových stanic tajné státní policie – v Karlových Varech, Opavě a Liberci. Nadřazenou institucí všech úřadoven byl Úřad tajné státní policie v Berlíně, který byl podřízen Hlavnímu říšskému bezpečnostnímu úřadu³² řízeného Reinhardem Heydrichem. Později na zabraném

²⁵ Bezpečnostní služba – Sicherheitsdienst (SD).

²⁶ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 35-38.

²⁷ Operační skupina I Drážďany – Einsatzgruppe I Dresden.

²⁸ SS-Oberführer – ekvivalent pro armádní hodnost (staršího) plukovníka.

²⁹ SS-Standartenführer – ekvivalent pro armádní hodnost plukovníka.

³⁰ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 397-399.

³¹ Tamtéž, s. 40-41.

³² Hlavní říšský bezpečnostní úřad – Reichssicherheitshauptamt (RSHA).

území vzniklo ještě mnoho dalších podřízených služeben³³ a hraničních komisariátů³⁴, které byly plně v režii karlovarské, opavské a liberecké úřadovny gestapa. Na policejní složky sudetoněmeckých oblastí zpočátku dohlížel vrchní vládní rada SS-Oberführer Heinz Jost.³⁵

Úřadovny měly za úkol vytvářet seznamy zatčených osob, zabavených písemností politického rázu a monitorování a odstraňování „levicových živlů“. Po zvládnutí těchto úkolů se pozornost tajné policie obrátila na židovské obyvatelstvo, které však již ve velkém počtu uprchlo do zahraničí.³⁶

1. 2. Rozbití Československa

Dne 14. března 1939 vyhlásilo Slovensko samostatnost, 15. března 1939, lehce po deváté hodině dopolední, byla obsazena Praha německými okupačními jednotkami. Avšak tři hodiny předtím již do Čech a Moravy dorazily některé jednotky německé armády společně se speciálními operačními jednotkami, které započaly plnit předem připravený tajný plán *Březnový vír*, s jehož přípravou se začalo v červnu v roce 1938 v Berlíně. Tento plán stanovoval úkoly pro bezpečnostní službu a bezpečnostní policii při obsazování českého a moravského území. Mezi hlavní úkoly patřilo zatýkání osob uvedených na seznamech, jež byly vypracovány podle informací získaných před vypuknutím operace, zabavování důvěrných dokumentů různých institucí, ovládnutí samotných úřadů a budování nové organizační struktury.³⁷

Znovu byly využity osvědčené operační skupiny a okupační komanda. Opět byla nasazena operační skupina I a II s tím rozdílem, že velení drážďanské skupiny bylo nově uděleno vrchnímu vládnímu radovi dr. Ottu Emilu Raschovi a byl snížen počet jednotlivých operačních oddílů skupiny z devíti na čtyři. Cílem operační skupiny I Drážďany se staly Čechy. V operační skupině II Vídeň, která měla operovat na Moravě, nedošlo k žádným změnám. Jednotlivá komanda oddílů vnikala do všech větších českých a moravských měst, kde počala utvářet úřady a služebny podle říšského vzoru.³⁸

³³ Podřízené služebny – Dienststellen.

³⁴ Hraniční komisariáty – Grenzkommissariat.

³⁵ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 42-46.

³⁶ Tamtéž, s. 44-48.

³⁷ FREMUND, Karel. *Konec pražského gestapa*. 1. vyd. Praha : Magnet, 1972. s. 127. Sine ISBN. s. 5.

³⁸ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 52-53.

Po rozbití Československa a podmanění si jeho zbylých částí podnikli nacisté další kroky směřující k rozšíření a upevnění moci v čerstvém protektorátu Čechy a Morava. Bylo ukončeno období vojenské správy, které trvalo od 15. března 1939 do 15. dubna 1939 a započal proces *formování německé civilní správy*. Protektorát byl však již dávno rozčleněn do nových dvaceti okresů tzv. oberlandrátů, v jejichž čele stáli němečtí vrchní zemští radové – oberlandráti. Hlavní funkce oberlandráta spočívala v úřední pomoci německým příslušníkům a kontrole činnosti českých okresních a obecních úřadů v daném obvodu.³⁹

Dne 5. května 1939, krátce po zrušení vojenské správy, vydal Reinhard Heydrich nařízení týkající se nového uspořádání gestapa v protektorátu. V souvislosti s tím byl dr. Otto Emil Rasche pověřen vedením bezpečnostní policie a SD v protektorátu (od poloviny roku 1939 nahrazen Walterem Stahleckerem), zároveň bylo rozhodnuto o zřízení dvou úřadoven gestapa. Jedna z nich měla sídlo v Praze a spravovala Čechy, druhá, určená pro Moravu, sídlila v Brně. Zároveň se pražská a brněnská úřadovna gestapa staly od 1. září 1939 řídicími úřadovny. Pražské gestapo od června 1939 do října 1942 řídil vládní rada dr. Hans-Ulrich Geschke, který počal zřizovat venkovní úřadovny gestapa, tzv. Aussendienststellen. Venkovní služebny byly založeny např. v Benešově, Českých Budějovicích, Německém (Havlíčkově) Brodě, Jičíně, Klatovech, Kolíně, Mladé Boleslavi, Hradci Králové, Pardubicích, Plzni, Táboře apod. Úřadovnu v Brně měl na povel SS-Strurbannführer⁴⁰ vládní rada Günther Hermann. Tato úřadovna spravovala podřízené venkovní služebny v Jihlavě, Kroměříži, Olomouci, Hranicích, Prostějově atd.⁴¹

1. 3. Předehra k založení úřadu gestapa v Kladně (březen 1939–září 1939)

Venkovní služebnu německé tajné státní policie bychom však v Kladně během léta 1939 hledali marně. Proč však nedošlo k jejímu zřízení hned nebo nedlouho poté, kdy Geschke vydal své rozkazy? Odpověď na tuto otázku musíme hledat v několika existujících teoriích. Pojd'me se nejdříve podívat, jaké změny s sebou okupanti přinesli.

³⁹ MARŠÁLEK, Pavel. *Pod ochranou hákového kříže. Nacistický okupační režim v českých zemích 1939-1945*. 1. vyd. Praha : Auditorium, 2002. 302 s. ISBN 978-80-87284-20-9. s. 64-67.

SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 73-77.

⁴⁰ SS-Strurbannführer – ekvivalent pro armádní hodnost majora.

⁴¹ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 73-76.

Dne 17. března 1939 do Kladna dorazil vrchní zemský rada dr. Otto Meusel. Po svém příchodu učinil město sídlem oberlandrátu. Svou kancelář si zřídil přímo v budově Okresního úřadu Kladno, na jehož činnost měl jako oberlandrát dohlížet. Přítomnost vrchního zemského rady ve městě vyžadovala zvýšená bezpečnostní opatření, a tudíž početnější zastoupení ozbrojených složek. Vedle obecní policie a německého četnictva se v Kladně zdržovala početná jednotka pořádkové policie⁴², ochranné policie⁴³ a bezpečnostní policie. Ta se skládala ze tří oddílů – kriminální policie, tajné státní policie a bezpečnostní služby. Služebna SD byla v Kladně založena v létě 1939. Od 15. května 1940 ji vedl Max Rostock, v té době SS-Sturmführer⁴⁴, o kterém bude řeč později.⁴⁵

Kladenská služebna gestapa začala oficiálně úřadovat až k 1. říjnu 1939. Během doby od března do posledního dne září téhož roku byla tajná státní policie pouhou jednotkou zaštitěnou úřadem bezpečnostní policie.⁴⁶

Je poněkud zarážející, proč zde nedošlo k brzkému zřízení samostatné služebny gestapa, uvážíme-li, že ve městě přebýval německý vrchní zemský rada. Přihlédneme také k tomu, že v ostatních městech coby sídlech oberlandrátů ke zřizování stanic tajné policie standardně docházelo. Pozdější vedoucí kladenského gestapa Harald Wiesmann na tuto skutečnost při výslechu sám poukazuje: „*Jsem-li dotázán, proč byla zřízena v Kladně služebna gestapa, pak mohu říci pouze to, že v každém sídle oberlandrátu byla služebna gestapa, pouze v Kladně bylo opomenuto [!] tuto zříditi. Projevilo se to však nutným po akci, která byla v Kladně spáchána a při které byl vrchní strážmistr Schupa Kniest v Kladně zastřelen.*“⁴⁷

Snad nacističtí funkcionáři nepokládali za důležité zřizovat v Kladně samostatnou pobočku gestapa, když se na území města, jak jsme již zmínili, zdržovaly početné jednotky různého policejního zastoupení. Možná se město jevilo klidným, proto zřizovat zde služebnu nikdo nepokládal za nutné. Možná by pro nově vzniklou stanici nebyl dostatek kvalifikovaných a spolehlivých zaměstnanců, což byl problém, s kterým se nacisté

⁴² Pořádková policie – Ordnungspolizei (Orpo).

⁴³ Ochranná policie – Schutzpolizei (Schupo).

⁴⁴ SS-Sturmführer – ekvivalent pro armádní hodnost poručíka.

⁴⁵ KRŮTA, Václav. Zřízení venkovní služebny německé tajné státní policie (gestapa) v Kladně. Krůta, Václav. In: *Slánský obzor : ročenka společnosti Patria, Vlastivědného muzea ve Slaném a Státního okresního archivu v Kladně /* vedoucí red. rady Zora Dvořáková Slaný : [Vlastivědné muzeum ve Slaném] 11, (2003 [vyd. 2004]) s. 74-91. s. 74-76.

⁴⁶ Tamtéž, s. 76-78.

⁴⁷ Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1, Protokol sepsaný dne 27. listopadu 1946 u ŘNB-StB v Kladně, s. 44.

skutečně potýkali. Prvý důvod může se zdát nejvíce pravděpodobným, vyloučíme-li však, že nacisté služebnu nezaložili z pouhé nedůslednosti-ledabylosti, na kterou odkazuje Wiesmann, což by však odporovalo věhlasné německé pečlivosti a smyslu pro pořádek. Prameny v této věci hovoří ještě o jedné události, kterou popsal i Harald Wiesmann a kterou většina historiků pokládá za jediný relevantní důvod, proč se nakonec ke zřízení venkovní služebny přistoupilo. Údajně největší podíl má nést Jan Smudek a jeho příhoda, která vstoupila do dějin jako Smudkova aféra.

Ačkoli Jan Smudek nepocházel z Kladna (narodil se v Bělé nad Radbuzou), stačil se během svého krátkého působení v tomto městě zapsat do místní historie. Smudek do Kladna přišel na podzim roku 1938, kdy začal studovat na jedné z průmyslových škol. K oné osudné události, kdy měl společně se svým přítelem Františkem Petrem zastřelit vrchního strážmistra německé pořádkové policie Wilhelma Kniesta, došlo 7. června 1939.⁴⁸

Zabití Kniesta je podle Wiesmannova mínění a mínění mnoha historiků oním stěžejním impulsem, jenž vedl k založení nové venkovní služebny v Kladně. Oldřich Sládek doslova napsal: „*Vzhledem ke kladenskému případu, ke zmíněnému atentátu, došlo ke změně v dislokaci gestapa v Čechách.*“⁴⁹ Domnívám se, že od té doby se nikdo z badatelů nepídil po pravdivosti Sládkova tvrzení. Celou záležitost znovu otevřel až Václav Krůta, který upozornil na problém s ověřitelností této informace: „*O. Sládek výslovně neodkázal na pramen, z něhož by toto tvrzení odvozoval a nám se dosud takový pramen nepodařilo nalézt.*“⁵⁰ V hledání takového pramene jsem rovněž neuspěl.

Za povšimnutí stojí ještě další dvě věci. Zaprvé – zastřelení Kniesta se událo ve stejném měsíci a roce, kdy Geschke počal hojně zakládat venkovní služebny gestapa. Zadruhé – pokud byla smrt Kniesta skutečně důvodem ke zrodu nové služebny, proč i přes to došlo k jejímu založení až 1. října 1939, a nikoli přednostně dříve?

Jsem přesvědčen, že smrt německého strážmistra může nést na celé věci jistý podíl, ale není to ta klíčová příčina, kterou hledáme. Pokud by tomu tak bylo, německé

⁴⁸ KOURA, Petr. *Smudkova aféra v kontextu nacistické okupační politiky* [online]. 2009 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <http://www.obec-dily.cz/wp-content/uploads/2010/12/dilcak_2009-03.pdf>.

Studie vyšla v časopise *Soudobé dějiny*, nyní je k dispozici na internetu.

⁴⁹ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 96.

⁵⁰ KRŮTA, Václav. *Zřízení venkovní služebny německé tajné státní policie (gestapa) v Kladně*, s. 91.

bezpečnostní složky by vyvinuly veškeré úsilí a použily všech dostupných prostředků, aby novou stanicí gestapa založily v co nejkratší době. Tak se ovšem nestalo.

Kladenští archiváři však v současné době přicházejí ještě s dalšími teoriemi, ve kterých uvádějí, že pozdní založení služebny je pouhým výsledkem komplikovaných změn a ustavující se německé správy v protektorátu související především s povýšením pražské a brněnské úřadovny gestapa k 1. září 1939 na řídicí instituce tajné státní policie. Roli sehrála i nová nařízení týkající se vnitřních změn venkovních služeben platných od téhož data do další reformy o čtyři roky později. Nabízí se i hypotéza, že k založení služebny došlo následně poté, kdy se nacisté na novém území zorientovali a zjistili, že Kladensko byl region s vysokou koncentrací levicově smýšlejícího obyvatelstva. Při plánování původního rozvržení si to ještě nemuseli uvědomovat. Tradovaný mýtus, že služebna byla založena z důvodu ochrany významných průmyslových podniků, je v současné době již považován za nepravděpodobný.⁵¹

S jistotou se nelze přiklonit ani k jednomu z argumentů. Pramenný materiál, který by do problému vnesl jasné světlo, prozatím nemáme. Je ovšem velmi pravděpodobné, sám se přikláním k takovému názoru, že zřízení služebny bylo výsledkem kombinací některých vyjmenovaných tezí výše.

1. 4. Kladenská pobočka řídicí úřadovny tajné státní policie v Praze

Kladenská pobočka řídicí úřadovny tajné státní policie v Praze (Aussendienststelle der Geheime Staatspolizei Kladno) neboli venkovní služebna německé tajné státní policie v Kladně, počala ve stejnojmenném městě oficiálně operovat od 1. října 1939. Právě k tomuto datu došlo k reformě v oblasti civilní správy. Následkem toho byla v Benešově, i v některých dalších městech protektorátu, ukončena působnost úřadu oberlandráta, což mělo za následek nové uspořádání některých gestapáckých stanic. V souvislosti s tím bylo rozhodnuto, že benešovská venkovní služebna bude odstěhována do Kladna. Zde úřad oberlandráta fungoval již od 17. března 1939, ale město dosud venkovní služebnou tajné policie nedisponovalo.⁵²

⁵¹ KRŮTA, Václav. Zřízení venkovní služebny německé tajné státní policie (gestapa) v Kladně, s. 83-86.

⁵² Tamtéž, s. 86.

KRŮTA, Václav. Personální obsazení kladenské služebny německé tajné státní policie (Gestapa). Václav Krůta. In: *Slánský obzor : ročenka společnosti Patria, Vlastivědného muzea ve Slaném a Státního okresního archivu v Kladně* / uspořádala Zora Dvořáková Slaný : [Vlastivědné muzeum ve Slaném] 12, (2004 [vyd. 2005]) s. 79-96. s. 79.

Za přesun úřadu a vybraného personálu zodpovídal Harald Wiesmann, v té době ještě hodností SS-Obersturmführer⁵³, jehož známosti ve vysokých kruzích nacistické elity mu umožňovaly vybrat si v Kladně budovu své budoucí úřadovny naprosto dle libosti. Wiesmann se měl přátelit se samotným dr. Hansem-Ulrichem Geschkem, ale dokonce i s Horstem Böhmem a mnoha dalšími.⁵⁴

Gestapo zakotvilo ve středu města v objektu původně určeném pro občanskou záložnu ve Ždárská ulici (dnešní ulice Kubelíkova). Prostory domu byly tajně policii pronajmuty. Wiesmann po zabrání hlavní budovy dále donutil občanskou záložnu, aby financovala a realizovala výstavbu několika garáží vedle hlavního domu gestapa, které si po dokončení rovněž „pronajal“.⁵⁵

Postupně se řady kladenského gestapa rozrůstaly. Bylo proto nutné najít pro nové zaměstnance další prostory. K hlavní budově služebny a garážím připadly další z okolních volných pozemků, na kterých nechal velitel vystavět postupně tři domy v sousední ulici Adalberta Stiftera (dnes Pavlisova ulice) a ulici Langermarkstrasse (dnes ulice Cyrila Boudy). Vše bylo financováno městem a zbudováno vybranými vězni. Stavělo se podle návrhu architekta Jaroslava Nedvěda.⁵⁶

Rozsáhlou přístavbou, probíhající od léta 1940 do 1. června 1943, vytvořil Wiesmann vzorový gestapácký komplex. Třešinkou na dortu byl venkovní bazén, který nechal velitel zbudovat pro svou osobu, rodinu a podřízené. Areál disponoval třemi protiletectkými kryty umístěnými přímo pod služebnou, které, v případě potřeby, sloužily jako provizorní cely. Původně bylo v objektu asi osm cel. Po dokončení úprav se jejich počet blížil ke čtyřicítce. Jedna z těchto cel však vešla do dějin. Byla vyprojektována na Wiesmannovo přání a mezi lidmi byla známa pod přezdívkou „komín“.⁵⁷

Připodobňovat celu ke komínu bylo více než trefné. Z výpovědí víme, že cela měla výměru okolo 1m². Někteří svědkové nezávisle na sobě uvedli, že prostor měl rozměry 70x80cm, jiní vypověděli, že v „komíně“ nebylo možné ani předpažit.⁵⁸ Tuto malou

⁵³ SS-Obersturmführer – ekvivalent pro armádní hodnost nadporučíka, v nomenklatuře gestapa jí odpovídá služební hodnost kriminálního komisaře – nejnižší hodnost vedoucích úředníků výkonné služby.

⁵⁴ KRŮTA, Václav. Zřízení venkovní služebny německé tajné státní policie (gestapa) v Kladně, s. 78.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*. 1. vyd. Nové Strašecí : Gelton, 2006. 176 s. ISBN 80-903733-0-5. s. 127, 143.

KRŮTA, Václav. Zřízení venkovní služebny německé tajné státní policie (gestapa) v Kladně, s. 78.

⁵⁸ Srovnej s BÁRTA, Milan. Všichni čekají tvrdý a spravedlivý trest. Konec kladenského Gestapa. *Paměť a*

místnůstku jsem hledal na stavebních plánech služebny, úspěšný jsem však nebyl. Možná jsem ji přehlédl, možná v plánu není záměrně zakreslena. V „komíně“ bylo možno pouze stát. Uvnitř vládla úplná tma, vlhko a zima. Opírat se o ledové stěny bylo i v letních měsících životu nebezpečné – vezmeme-li v úvahu, že mnozí z těch, kteří v „komíně“ strávili delší čas, pokračovali do koncentračních táborů, kde jejich zdraví bylo rozhodující pro budoucí šance na přežití. Vězněný v temné kobce ztrácel pojem o čase. Chyběl vzduch. Mnohokrát se v cele tísnil až čtyři do krve zbití vězni najednou, což musel být vzhledem k rozměrům cely nepředstavitelný zážitek. Vězeň neměl možnost pečovat o svou hygienu. Potřebu vykonával ve stoji přímo pod sebe. Osoby zde byly drženy téměř o hladu. Místnůstka byla zřejmě čtrnáct dní před koncem druhé světové války zbourána.⁵⁹

Zpočátku stavby svého „hradu“ se Wiesmann potýkal s nedostatkem dělníků. Celý projekt se i přes to uskutečnil v neuvěřitelně krátkém čase. Šéf kladenské služebny tento problém vyřešil tak, že si dělníky s potřebnou kvalifikací vybíral mezi vězni terezínské Malé pevnosti a po dobu probíhajících prací je držel ve vazbě kladenské služebny tak dlouho, jak bylo třeba.⁶⁰

Téměř stovka terezínských mužů vykonávala potřebné práce na stavbě služebny. Kapacita cel kladenského gestapa rozhodně nemohla pojmout tak vysoký počet vězňů.⁶¹

Harald Wiesmann se však i na tento problém již před jejich plánovaným příchodem připravil. Pro pracující vyčlenil prostory sokolovny (dnešní ulice T. G. Masaryka) a zřídil zde provizorní vězení, což ze strategického hlediska skýtalo hned několik výhod. Budova sokolovny byla vzdálena několik málo minut od venkovní služebny, což v případě jakýchkoli problémů umožňovalo zaměstnancům gestapa dopravit se na místo téměř okamžitě, ale i vězni, denně docházející na stavbu, překonávali zanedbatelnou vzdálenost, čímž se šetřil čas potřebný na práci, šetřily se síly pracujících a eskorty. Rovněž se tak minimalizovalo riziko možných útěků.⁶²

dějiny. 2016, roč. 10, č. 3, s. 57-67. ISSN 1802-8241. s 58. Autor uvádí, že „komín“ (Stehkammer) měl rozměry 1x1 metr.

⁵⁹ ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 17, 92-98, 137.

ABS, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-1-131, s. 1.

⁶⁰ KRŮTA, Václav. Zřízení venkovní služebny německé tajné státní policie (gestapa) v Kladně, s. 78.

Státní okresní archiv v Kladně (dále jen SOA v Kladně), f. Okresní úřad Kladno 1893–1945, stavební oddělení.

⁶¹ Státní oblastní archiv v Praze (dále jen SOA v Praze), f. Mimořádný lidový soud Praha, LS I/7408/46 (Harald Wiesmann), s. 242.

⁶² KRŮTA, Václav. Zřízení venkovní služebny německé tajné státní policie (gestapa) v Kladně, s. 79.

Otázkou zůstává, kdy došlo k založení tohoto lágru. Wiesmann pouze uvedl, že „v roce 1940 bylo již používáno kladenské sokolovny jako poboční věznice zdejší služebny. Sokolovna také později nesla název *Häftlingslager Kladno*.“ Víme, že sokolovna byla gestapem obsazena někdy v roce 1940. Bylo dohodnuto, že tajná policie bude za obývané prostory řádně vyplácet nájem. K naplnění tohoto ujednání však nikdy nedošlo, neboť byl veškerý majetek Sokola Kladno na konci roku 1940 zabaven.⁶³

Po prostudování dokumentů nabývám přesvědčení, že provizorní vězení bylo zřízeno již zkraje roku 1940, možná dříve. Mé mínění ovlivnil objev dvou dochovaných opisů schválených v Praze dne 9. březnu 1940. Jedná se o *Služební pokyny pro hromadné vězení SOKOL v Kladně a Domovní řád pro hromadné vězení SOKOL v Kladně*.⁶⁴

Uvedené dokumenty nenaznačují, že by příchozí vězni v městě před létem 1940 docházeli do zaměstnání. Zavedený režim jim přesně diktoval náplň jejich dne, ale ani v jednom z dokumentů se nehovoří o jejich pracovní době. Jestli byl schválený rozvrh dodržován tak, jak byl stanoven, mohli vězňeni docházet do zaměstnání zhruba od 12.00h (v 11:30h byl naplánován oběd) do zhruba 17:00h, protože mezi těmito dvěma časy nebylo dle pokynů pro vězně vymezeno žádných povinností. Je nepravděpodobné, aby pracovali po sedmácté hodině, neboť v 17:30h následovala večeře a večerka ve 20:00h. Pracovat v dopoledních hodinách nebylo možné, jelikož den začínal v 7:00h budíčkem, následovalo mytí, úklid a snídaně do 9:00h. V době od 9:30h do času oběda se vězni střídali v povinné procházce po vězeňském dvoře.⁶⁵

Je více než pravděpodobné, že informace o pracovní době vězňů byla záměrně vynechána. Schválený denní režim mohl být vypracován jen na oko, ale ve skutečnosti se dodržoval režim jiný. Je také možné, že vězni docházeli do podniků na noční směny. Možná byl tábor ve svých počátcích pouze v testování, kterým si šéf kladenské služebny ověřoval jeho fungování a doladřoval případné nedostatky před naplněním jeho kapacity. Celou věc by nám jistě pomohla objasnit i výpověď některého z vězňených, který byl v inkriminovanou dobu v provizorní věznici držen. Takový dokument jsem však nenalezl. Wiesmann vypověděl, že vězni z provizorního lágru od léta 1940 do zaměstnání pravidelně docházeli a pracovali v jedenáctihodinových směnách. Jedna polovina vězňů byla

⁶³ ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M12366, s. 8.

⁶⁴ Národní archiv Praha (dále jen NA), f. Prezidium zemského úřadu v Praze, sign. 207-666-10/81, s. 82-84.

⁶⁵ NA, f. Prezidium zemského úřadu v Praze, sign. 207-666-10/81, s. 82-84.

KRŮTA, Václav. Zřízení venkovní služebny německé tajné státní policie (gestapa) v Kladně, s. 79.

přiřazena na stavbu gestapácké služebny, druhá polovina byla zaměstnána v kladenských strojárnách a hutích. Jaká byla situace předtím, nevíme. Dokonce ani nevíme, zda v létě 1940 došlo k aktualizaci služebních pokynů a domovního řádu věznice, což by nám pomohlo vyřešit celý případ se zaměstnáním vězňů. Takový materiál však zatím chybí.⁶⁶

S dokončením všech stavebních prací v roce 1943 se rozlehlý gestapácký areál stal majetkem okupační správy. Od té doby byla kladenská venkovní služebna osvobozena od placení nájemného. V následujících letech gestapo žádné další stavební práce neprovádělo. Vzniklý komplex sloužil jednak jako bezpečné útočiště pro přečkání případných vzdušných útoků nepřátelských armád, dále jako sídlo venkovní služebny s vězeňskými celami a v neposlední řadě byly zbylé prostory budov domovem některých zaměstnanců stanice. Bydlel zde i Wiesmann se svou rodinou.⁶⁷ Celý areál byl tajnou policií využíván až do konce druhé světové války. Bezprostředně po jejím skončení sídlil v domech již bývalé venkovní služebny Okresní národní výbor Kladno se Sborem národní bezpečnosti Kladno. Areál stojí v Kladně dodnes a je obýván několika institucemi. A ačkoli prošel jistými rekonstrukcemi, svou podobu z let nacistické hrůzovlády si uchoval.⁶⁸

1. 5. Wiesmannův benešovský oddíl

Jak již bylo řečeno, SS-Obersturmführer Wiesmann zodpovídal za přesun benešovské služebny a jejího personálu do Kladna, kde počal zřizovat služebnu novou. Společně s ním přišli do města někteří další příslušníci gestapa, jejichž přesný počet je předmětem neustálých dohad historiků. Pokusím se nyní krátce interpretovat zjištěné informace z výslechu Wiesmanna a výslechů jeho podřízených, rovněž nabídnou porovnání s výzkumy ostatních badatelů dané problematiky. Snad nám to postačí k vyřešení tohoto dlouholetého sporu.

Wiesmann uvedl, že společně s ním do Kladna přišli:

1. kriminální komisař Friedhelm Schüttler,
2. kriminální asistent Ferdinand Schulte,
3. kriminální zaměstnanec Heinrich Faber,

⁶⁶ KRŮTA, Václav. Zřízení venkovní služebny německé tajné státní policie (gestapa) v Kladně, s. 79.

⁶⁷ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1, s. 46.

Srovnej s ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 150. Dalším Wiesmannovým rodinným sídlem byla jedna z chat v Olešné u Rakovníka.

⁶⁸ Tamtéž, s. 82-83.

4. vrchní kriminální asistent Fritz Petrat,
5. kriminální zaměstnanec Walter Wallacher,
6. kriminální asistent Heinrich Scholten,
7. kriminální zaměstnanec Henry Buhman,
8. kriminální zaměstnanec Harald Hansen,
9. kriminální zaměstnanec Rudolf Vlček,
10. kriminální zaměstnanec Willibald Bürger.⁶⁹

Pokud srovnáme Wiesmannovu výpověď s výpověďmi výše zmíněných osob, vyjde nám, že informace velitele gestapa se poněkud liší. Nesrovnalosti vyvstávají u Rudolfa Vlčka a Willibalda Bürgera. Ačkoli Wiesmann tvrdí, že oba zaměstnanci byli z Benešova přeloženi společně s ním, sami aktéři vypověděli něco jiného. Rudolf Vlček měl být do Kladna přeložen až k 1. listopadu 1939 a Willibald Bürger se ve městě objevil několik dní po něm, přesně 16. listopadu 1939. Ohledně důvěryhodnosti předložených tvrzení bych se přiklonil k tvrzením, které vypověděli sami zaměstnanci, neboť je méně pravděpodobné, že by se dvě osoby nemohly upamatovat na tak zásadní věc jako je přeložení do nového pracoviště. Naproti tomu pokládat Wiesmannovo tvrzení za správné nelze – přihlédneme-li k množství zaměstnanců, kteří se na půdě venkovní služebny v období jeho působení vystřídali a zohledníme-li fakt, že člověk není schopen si některé věci do detailu pamatovat.⁷⁰

Touto jednoduchou dedukcí jsme snížili počet příchozích benešovských zaměstnanců z deseti na osm členů, o nichž můžeme s jistotou prohlásit, že právě tyto příslušníci skutečně sloužili v Benešově a ocitli se poté se svým velitelem v Kladně.

V některé literatuře a člancích se můžeme setkat s názory, že v počátcích Wiesmannova „parta“ sestávala skutečně z deseti osob. Rudolf Vlček bývá nahrazován Hansem Quidem Skalakem a Willibald Bürger Aloisem Kasseckertem. O tento objev se zasloužil Václav Krůta, který pátral ve velkém množství archivního materiálu, aby uvedl vše na pravou míru. Je výhodou, že svá tvrzení, s nimiž se mohu plně ztotožnit, podpořil

⁶⁹ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1, s. 45.

⁷⁰ ABS, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-1-45, s. 3., sign. 52-1-504, s. 11.

odkazy na příslušné prameny, čímž snad již potlačil neustálé dohady ohledně daného problému.⁷¹

Původně benešovské Einsatzkommando mělo však o jednoho člena více. Byl jím jistý kriminální asistent Fritz Winter. Jediný byl přeložen do Prahy namísto do Kladna, jako všichni ostatní členové této jednotky.⁷²

Stávající zaměstnanci a později nově příchozí pracovníci začali postupně obsazovat oddělení a jednotlivé referáty kladenské služebny. Pro snadnou orientaci uvádím stručný přehled vnitřní struktury gestapa, která byla platná na všech stanicích až do roku 1943:

I. oddělení – osobní a hospodářská správa

II. oddělení – exekutiva (v čele se zástupcem vedoucího služebny)

III. oddělení – kontrarozvědka (podléhalo přímo vedoucímu služebny)

Referáty:

II A – komunismus, marxismus, levicové hnutí odporu, navrátilci z SSSR a Španělska

II B – církve, sekty, Židé a zednáři

II BM – české hnutí odporu (pravicové)

II D – ochranná vazba

II F – spisovna a kartotéky

II G – sabotáže, zbraně a třaskaviny

II H – porušení zákona (Němci)

II P – záležitosti tisku.⁷³

⁷¹ KRŮTA, Václav. Zřízení venkovní služebny německé tajné státní policie (gestapa) v Kladně, s. 87. Srovnej s ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 163. Téměř po roce, kdy Krůta přišel se svou myšlenkou, se podobný názor objevuje i u tohoto autora. Červenka bohužel odkazy na prameny neuvádí, což shledávám jako negativum, uvážíme-li, že Krůta odkazy uvádí vždy - nehledě na to, že Krůtův článek i Červenková publikace jsou určeny široké veřejnosti.

⁷² ABS, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-88-7, Protokol sepsaný dne 4. dubna 1955 Krajskou správou ministerstva vnitra v Praze, s. 3.

⁷³ KRŮTA, Václav. Zřízení venkovní služebny německé tajné státní policie (gestapa) v Kladně, s. 86.

Gestapáci se však nestarali jen o kladenský okres a jeho obyvatele, ale do působnosti jejich úřadu patřily také okresy Slaný, Beroun, Křivoklát, Rakovník, Louny, Roudnice nad Labem a později k nim připadly ještě další. To znamená, že příslušníci venkovní služebny měli v té době na starost téměř půl milionu obyvatel.⁷⁴

Postupně se gestapo Kladno rozrůstalo o další pracovníky. Nemám v plánu uvádět je všechny, neboť to považuji za marginální, ale rád bych přece jen zmínil ještě o několika osobách, které se ke služebně následně připojily a zapsaly se do dějin svými „činy“. Svědectví některých později využijeme. Během roku 1940 se k týmu, který opustili Schüttler, Scholten a Kasseckert, přidali toliko známí trýznitelé Alfred Forkel a Otto Gehle a Oskar Felkl. V následujícím roce do služebny ještě přibyli Petr Porst, Hans Gutweniger a Thomas Thomsen. V roce 1942 přišel Walter Förster.⁷⁵

Nejednalo se jen o kriminální zaměstnance, kteří do služebny přicházeli a zase odcházeli, ale do tohoto počtu jsou zahrnuty i ostatní profese potřebné k zajištění chodu stanice jako např. telefonisté, obsluha dálnopisu, vězeňští dozorcí, vrátní atd. Ve venkovní služebně německé tajné státní policie se od 1. října 1939 do jejího zániku 5. května 1945 vystřídal přes sto dvacet zaměstnanců, včetně čtyř velitelů.⁷⁶

Harald Wiesmann nebyl jediným šéfem kladenské venkovní služebny. Dne 1. prosince 1943 ho ve funkci vystřídal SS-Hauptsturmführer⁷⁷ kriminální komisař Heinrich Gottschling, jenž byl v březnu 1944 nahrazen SS-Hauptsturmführerem kriminálním radou Eduardem Fischerem, který byl však od října 1944 do závěru války pověřen vedením plzeňského gestapa, což mělo za následek, že sídlil v Plzni a na kladenskou služebnu jen zpozzdálí dohlížel. Posledním vedoucím od října 1944 do května 1945 pak byl SS-

SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 402.

⁷⁴ ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 131.

ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M12366, s. 4-5.

Podle velitele Wiesmanna počalo kladenské gestapo pracovat až v polovině října 1939. V počátku chyběl školený personál, chyběly informace o situaci a občanech v obvodu služebny. Pražská řídicí služebna byla Wiesmannovi značnou oporou. Disponovala velkým množstvím dokumentů, které následně pomohly rozběhnout novou pobočku tajné policie. Spolupráce mezi pražskou řídicí úřadovnou a služebnou v Kladně byla velice úzká. Praha vždy venkovní stanici zapojovala do všech větších akcí a případů.

⁷⁵ KRŮTA, Václav. Zřízení venkovní služebny německé tajné státní policie (gestapa) v Kladně, s. 87.

⁷⁶ KRŮTA, Václav. Personální obsazení kladenské služebny německé tajné státní policie (Gestapa), s. 88-95.

⁷⁷ SS-Hauptsturmführer - ekvivalent pro armádní hodnost kapitána, v nomenklatuře gestapa jí odpovídá služební hodnost kriminálního rady – v pořadí druhá z šarží vedoucích úředníků výkoné služby.

Obersturmführer kriminální komisař Josef Horbaschek. Bližší životopisné údaje o velitelích, kteří přišli na služebnu po Wiesmannovi, jsem nenalezl.⁷⁸

Nyní se ale vraťme k původní benešovské „partě“, jejíž některé členy se pokusím zevrubněji analyzovat. S výkladem začneme u samotného Haralda Wiesmanna.

⁷⁸ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 402, 406.

2. Harald Wiesmann a jeho podřízení

2. 1. Velitel Wiesmann

Harald Julius Robert Gustav Wiesmann⁷⁹, syn Julia Wiesmanna a Lili rozené Gädeke, se narodil 22. dubna 1909 v německém městě Krefeld nedaleko Düsseldorfu. Jeho otec pracoval jako ministerský rada a v roce 1946 byl již na odpočinku a pobýval v Berlíně společně se svou ženou. Harald Wiesmann měl dva bratry. Během svého života se oženil s Gudulou rozenou Fickerovou, s níž zplodil dvě děti. Hlásil se k evangelicko-luteránskému vyznání a věřil v Boha.⁸⁰

Harald Wiesmann v mládí zřejmě nebyl příliš pilným studentem. Vystřídal mnoho rozličných reálných gymnázií. Nikdy nesložil maturitní zkoušku. Jeho nezáměrem o vzdělání tkvěl v přesvědčení, že jako obchodník, kterým se po škole toužil stát, maturitu nepotřebuje. Studoval do roku 1928.⁸¹

Poté následovalo Wiesmannovo zařazení do pracovního procesu. O práci se rozhodl ucházet v době, kdy ve Spojených státech amerických vypukla Velká hospodářská krize, jejíž důsledky postupně zasáhly téměř všechny ekonomiky světa. Tak se mladý Harald Wiesmann ocitl před prvním velkým problémem svého dosud klidného a pohodlného života, musel si najít zaměstnání a v této nelehké době si jej udržet.

Přihlédněme však k několika faktům. Wiesmann postrádal jakoukoli kvalifikaci a pracovní zkušenosti, které by mu usnadnily nástup do jeho budoucího zaměstnání, nebyl vyučen v žádném z oborů, neměl maturitní zkoušku a nezapomínejme i na všudypřítomnou konkurenci, která panovala mezi čerstvými absolventy, nyní ještě zesílená krizí v hospodářství. Z toho vyplývá, že Wiesmannovo postavení na trhu práce bylo značně oslabeno.

Navzdory všem těžkostem se mu podařilo získat místo v několika různých firmách např. ve společnosti Auto Union⁸², kde byl po zaučení na krátkou dobu zaměstnán, ale vlivem *špatných hospodářských poměrů* byl brzy propuštěn při snižování stavu pracovníků. V průběhu roku 1932 zastával funkci obchodního či technického příručího

⁷⁹ NA, f. Prezidium zemského úřadu v Praze, sign. 207-666-10/81.

⁸⁰ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1, s. 44.
ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 126.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Auto Union AG – společnost, která vznikla během Velké hospodářské krize spojením automobilových značek Audi, DKW, Horch a Wanderer.

v různých firmách, což však bylo nárazové zaměstnání s delšími pracovními pauzami, během nichž žil pouze z finanční podpory svých rodičů.⁸³

Na konci roku 1932 Wiesmann započal svou kariéru v bezpečnostních složkách. V Berlíně se přihlásil k pomocné policii, kam byl přijat. Do závěru roku 1933 sloužil u silniční policie. V tomto roce také postoupil na místo kriminálního zaměstnance ke sboru kriminální policie, kde byl nucen projít všemi odděleními, skrze které, v případě dobrého počínání, mohl dosáhnout dalšího povýšení. V měsíci květnu 1935 navíc vstoupil do strany NSDAP jako *příslušník policie a kriminální komisař-čekatel*. Rovněž se vyjádřil, že ve výše zmíněné straně do 5. května 1945 nezastával žádných dalších funkcí.⁸⁴

Všechny studijní povinnosti a překážky v jednotlivých odděleních kriminální policie překonal, načež se v roce 1936 stal kriminálním asistentem. Na podzim toho roku byl Wiesmann také povolán do školy pro výcvik kriminálních komisařů, která se nalézala mimo hlavní město. Tam veškeré studijní povinnosti splnil a záhy se vrátil zpět do Berlína jako *kriminální komisař na zkoušku* do oddělení tamní kriminální policie, kde působil do dubna 1937. Poté došlo k jeho přeložení ke kriminální policii v Düsseldorfu, konkrétně do oddělení pohraniční policie.⁸⁵

Z předešlého výčtu je patrné, že stát se členem gestapa nebylo pro žadatele vůbec jednoduché. A protože se Wiesmann o své cestě napříč gestapem zmiňuje více než stručně, přidávám několik další informací.

Uchazeči, kteří přicházeli z jiných policejních sborů a hlásili se do řad gestapa, byli nuceni splnit hned několik podmínek: žadatel si nejprve podal přihlášku, nesměl být mladší 18 let a starší 35 let, dále bylo nutné být zdravotně způsobilým říšským státním občanem německé národnosti a mít členství v NSDAP. Samozřejmostí bylo prokázání „árijského původu“ a předložení doporučení jednoho z orgánů nacistické strany.⁸⁶

Pokud uchazeč splnil výše uvedená kritéria, byl přijat na devět měsíců jako kriminální komisař-čekatel⁸⁷, ale jen na zkoušku. Během toho času sloužil žadatel v různých úřadovnách gestapa a u kriminální policie a bezpečnostní služby, kde se učil psaní na stroji a těsnopisu. Poté byl uchazeč přesunut do kriminalistické odborné školy

⁸³ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1, s. 44.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 79.

⁸⁷ Kriminální komisař-čekatel neboli Kriminal-Anwärter.

v Berlíně-Charlottenburgu na tříměsíční kriminalistický kurz, který se zakončoval odbornou zkouškou I. stupně. Adept v případě úspěšného složení zkoušky získal hodnost kriminálního asistenta, tj. úředník gestapa. K dalšímu povýšení docházelo standardně po třech letech služby nebo za zásluhy dříve.⁸⁸

Navzdory tomu, že Harald Wiesmann byl na střední škole spíše lajdákem, v kruhu bezpečnostních složek se mu dařilo. Po předchozích studiích, která ho zřejmě nenaplňovala a nezažehla v něm patřičnou motivaci do budoucího počínání, našel konečně to, co hledal, to, kde se mohl realizovat a plně rozvinout svůj dosud skrytý „potenciál“. Přihlédneme také k jeho předchozím zaměstnáním, o kterých se domnívám, že ho na jedné straně velmi nudila a na straně druhé byl zřejmě pracovním životem zklamán, neboť záhy po opuštění střední školy byl konfrontován s drsným světem, brzy okusil hořkost prvního propuštění ze zaměstnání. Co je možná nejpodstatnější, nestal se profesionálním obchodníkem. Otázkou zůstává, zda o splnění tohoto mladického snu skutečně usiloval.

Do bezpečnostních složek Wiesmann nevstoupil proto, že by to bylo jeho skutečným přáním, nýbrž proto, že práce u policie se mu jevila jako poslední důstojná možnost, která si opatřit živobytí a přestat žít na úkor svého otce a matky. Ostatně sám se k tomu vyjadřuje takto: „*Hlásil jsem se v Berlíně u pomocné policie, abych tím jednak získal zaměstnání a nebyl odkázán na podporu svých rodičů.*“⁸⁹

Domnívám se, že v počátku své policejní kariéry neměl nejmenší tušení, jakou krvavou stopu za sebou brzy zanechá.

2. 2. Wiesmann jako člen jednotek SS?

Vedle jeho rozličných aktivit také toužil po vstupu do jednotek SS. Podal si žádost, a jelikož mu nic nestálo v cestě, stal se v půli roku 1938 SS-Bewerberem⁹⁰. I přes to, že byl jen čekatelem, získal oprávnění užívat hodnosti SS, tj. hodnost SS-Obersturmführera, která odpovídala jeho hodnosti nadporučíka v kriminální službě. Během následujících let v kriminální službě dosáhl ještě hodnosti SS-Hauptsturmführera, pak již povýšen nebyl.⁹¹

⁸⁸ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 79.

⁸⁹ Tamtéž.

Srovnej s ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 130. Wiesmannova matka vše potvrzuje, když v dopise z 25. ledna 1947, ve kterém žádá prezidenta Beneše o milost pro svého syna, prohlásí: „*Můj syn se dostal k tomuto povolání následkem dlouhé nezaměstnanosti. Toto povolání neodpovídá vůbec jeho povaze a jeho následky nemohl tehdy ještě prohlédnout.*“

⁹⁰ SS-Bewerber – nejnižší hodnost pro čekatele před přijmutím do jednotek SS.

⁹¹ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1, s. 44.

Co se týče sboru SS, kde byl prý veden stále jen jako čekatel, vypověděl, že „do svazku SS jsem však nikdy přijat nebyl, ačkoli jsem byl dvakrát u lékařské prohlídky.“⁹² Pravdivost svého tvrzení obhajoval tím, že nebyl tetován značkou pod levou paží, jak bylo u všech členů SS zvykem. Dále se vyslovil, že nebyl členem žádných dalších jednotek, přiznal se pouze k členství v NSV⁹³.⁹⁴

V mnoha pramenech, které jsem prostudoval, je Wiesmann uváděn jako člen zmíněného NSV, ale dokonce i SD, k čemuž se vůbec nevyjadřuje, jelikož během výslechu ze strany vyšetřovatelů konkrétní otázky ohledně bezpečnostní služby nezazněly. Co je však překvapující, v mnoha protokolech je Harald Wiesmann přepisován jako člen SS.⁹⁵

S tvrzením, že tento muž byl skutečně právoplatným esesmanem, se nemohu plně ztotožnit, protože jsem neobjevil patřičný dokument, který by tuto domněnku jasně potvrzoval nebo vyvracel. K dispozici tak máme pouze Wiesmannovu verzi s odkazem na nevytetovaný symbol, ohledně něhož mohu říci, že v dokumentech se nikde neobjevuje informace o jakémkoli tetování, nebo odstraněném tetování na těle dotyčného. Dále nám zůstává označení Wiesmanna za člena SS vyšetřujícími orgány, avšak tyto úřady danou záležitost více nerozebírají. Nyní nastal vhodný čas položit si důležitou otázku: „Jaký vztah vlastně panoval mezi jednotkami SS a gestapem?“⁹⁶

Dne 17. června 1936 se vedoucím veškerých policejních složek v nacistickém Německu stal Heinrich Himmler, který prosazoval mísení členů některých policejních složek s jednotkami SS. Zprvu se snažil členy SS dosazovat na různá místa jednotlivých policejních sborů, a naopak větší počet policistů přijímal do SS.⁹⁷

Ohledně této záležitosti se mezníkem stal rok 1938. Himmler svými novými nařízeními umožnil členům ochranné policie snadnější vstup do jeho elitní jednotky. Členství v SS, stejně jako členství v NSDAP, otevíralo dveře k rychlejšímu kariéernímu růstu v některých ostatních sborech. Další zvýhodnění se týkalo příslušníků bezpečnostní policie, kterým byly dveře do SS otevřeny 23. června 1938. Rovněž větší šanci na přijetí získali ti příslušníci Sipa, kteří u sboru sloužili alespoň tři léta. Himmler však

⁹² ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1, s. 44.

⁹³ NSV – Nationalsozialistische Volkswohlfahrt – organizace sociální péče přidružená k NSDAP.

⁹⁴ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při MV, sign. 301-4-6, s. 37.

ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1, s. 44.

⁹⁵ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při MV, sign. 301-4-6, s. 37.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 19-20.

nepodporoval myšlenku hromadného vstupu příslušníků Sipa mezi řady SS. Do této elitní jednotky přijímal pouze osvědčené a důvěryhodné kandidáty. Zároveň o členství do SS mohli zažádat všichni členové NSDAP, kteří do strany vstoupili před 30. lednem 1933.⁹⁸

Co se týče tajné policie, víme, že skutečně ne všichni zaměstnanci gestapa museli nutně být členy SS. Současně však bylo příslušníkům gestapa umožněno používat hodnosti SS, i za předpokladu, že se esesmany opravdu nikdy nestali. Podobnou tezi využil sám Wiesmann. Nutno dále zmínit, že povyšovat členy SS bylo možné až po třech letech aktivní služby v jednotce nebo dříve, ale pouze za zásluhy. Pokud došlo k povýšení osoby v rámci organizace SS, povýšil dotyčný i v rámci ostatních sborů, ve kterých byl členem (ve sboru ochranné policie nebo bezpečnostní policie). Nebylo proto ojedinělé, že vedoucí služeben gestapa do SS hojně vstupovali, neboť jim tento kalkul vynesl karierní postup hned na dvou frontách.⁹⁹

Pokud uvážíme, že se Wiesmannova výpověď zakládala na pravdě, protože tetován nebyl,¹⁰⁰ mohly tento zmatek způsobit právě Wiesmannovy policejní hodnosti, které, jak známo, odpovídaly hodnostem SS a které mohl nosit i za situace, že se nestal oficiálním členem jednotek. Je možné, že vyšetřovatel, který se setkal s Wiesmannem jako s SS-Hauptsturmführerem, považoval jeho hodnost za jasný doklad jeho příslušnosti k jednotkám SS. Tato vzniklá chyba byla automaticky přijata za pravdivou a postupně se opisovala, aniž by ji někdo z vyšetřujících bral v potaz. Vyšetřovatelé ovšem neměli šanci tento omyl odhalit, neboť vysvětlení, že osoba nosící šarži SS-Hauptsturmführera není součástí elitních oddílů SS je na první pohled stejně zavádějící jako tvrzení, že Harald Wiesmann není spřízněn s rodinou Wiesmannových. I kdyby se v oné době našel český nebo spojenecký znalec německých hodností, silně pochybuji, že by byl ochoten vyjádřit se ve prospěch těžkého válečného zločince.¹⁰¹

V úvahu musíme vzít i možnost, že Wiesmann skutečně byl esesmanem. Tetování se mohl jednoduše vyhnout. Absenci značky pak jen příležitostně využil. Poněkud zvláštní se mi ovšem jeví jeho další tvrzení.

⁹⁸ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 19-20.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Zde je však nutné přihlédnout k tomu, že skutečně ne všichni členové SS měli tetování, např. Günther Grass, později známý německý spisovatel, jenž byl oceněn Nobelovou cenou za literaturu, tetován nebyl.

¹⁰¹ Žádné z protokolů, které jsem měl možnost prozkoumat, o Wiesmannově případném tetování nehovoří.

Jak víme, do SS nebyl přijat, protože neprošel opakovanými lékařskými prohlídkami, ačkoli zřejmě netrpěl žádnými viditelnými zdravotními problémy. Pokud by tomu tak bylo, nedověděli bychom se o jeho zdravotním hendikepu v jedné z výpovědí jeho spolupracovníků, nebo komentáře vyšetřovatelů? Jednalo se o nějaké vnitřní onemocnění, které mělo zůstat pro druhé tajemstvím? Lze neuznání zdravotní způsobilosti považovat za jeden ze způsobů, jak se posudkoví komisaři zbavovali neosvědčených a nedůvěryhodných adeptů? Mohl být Wiesmann přijat do SS až tehdy, když se stal velitelem gestapácké služebny, neboť v této pozici byl již jistě více než spolehlivým a oddaným? Při práci s Wiesmannovou výpovědí je nutné mít na paměti, že informace, které uvedl, mohou být lživé a jistou roli mohla sehrát i samotná paměť vyslychaného.

Některé z indicií však odpovídají Sládkovým postřehům. Za prvé, Wiesmann si žádost do SS podal v polovině roku 1938, tedy nedlouho po datu, kdy Himmler umožnil vstup členům bezpečnostní policie. Za druhé, jak později uvidíme, stal se jistě horlivým sluhou režimu, neboť mu bylo svěřeno velení nejen nad jednotkou Einsatzkommando, ale také řídil dvě gestapácké služebny, k čemuž je zapotřebí notná dávka důvěry ze strany jeho nadřízených. Za třetí, k jeho povýšení z SS-Obersturmführera na SS-Hauptsturmführera došlo po uplynuté lhůtě tří let, tedy podle stanov vnitřního řádu SS.¹⁰²

Je-li zrnko pravdy na tom, co vyslychaný vypověděl, je Harald Wiesmann s jednotkami SS spřízněn pouze jako SS-Bewerber neboli čekatel na přijetí do služebního poměru, nikoli však jako aktivní a plnohodnotný člen této elitní jednotky. Dle svědectví jednoho ze zaměstnanců kladenského gestapa měl však Wiesmann ve Slezsku v roce 1944 velet jednotce SS. V případě pravdivosti této výpovědi by to však znamenalo, že šéf kladenského gestapa členem SS skutečně byl. Za zmínku jistě stojí, že Wiesmannova žena Gudula se měla ke svému členství v SS sama doznat.¹⁰³

Jak to bylo s participací Wiesmanna v jednotlivých organizacích nemohu v tuto chvíli s jistotou říci. Materiál, který by ho jasně usvědčil, či zbavil podezření, jsem neobjevil. Možná byla dokumentace záměrně a včas zničena, možná se informace skrývá v nějakém z mnoha dalších tisíců kartonů, kde čeká na objevení. Pro objasnění bude třeba dalšího bádání. Literaturu, která by se zabývala SS-Bewerbery a jejich příslušností k jednotce SS, jsem neobjevil.

¹⁰² ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1, s. 44.

¹⁰³ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při MV, sign. 301-4-6, s. 45.
ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-615-3, s. 46.

2. 3. Speciální operační jednotky

Poté, co Adolf Hitler se svými sympatizanty zcela ovládl Německo, počal připravovat plán, kam by zaměřil své expanzivní plány. Hitler upřel svou pozornost na Československo. První plán útočné akce s krycím názvem *Schulung*, později přejmenován na *Fall Grün*, se počal připravovat již v roce 1935. Plán útoku byl hotov 30. května 1938, zároveň je to též měsíc, kdy se Hitler s Československem rozhodl skoncovat.¹⁰⁴

Necelý rok před vyhotovením konečné podoby plánu *Fall Grün* se v nacistických kruzích uvažovalo o vytvoření speciálních operačních jednotek, které by měly zajistit specifické úkoly, jejichž splnění by značně usnadnilo obsazení daného území německou armádou.¹⁰⁵

K prvnímu vytvoření těchto jednotek došlo zkraje roku 1938 při „osvobození Rakouska“. Jednotky se skládaly ze zvláštních operačních skupin bezpečnostní policie,¹⁰⁶ které se členily do dalších podskupin. Příslušníky těchto nových oddílů se stávali zejména členové gestapa, v menším měřítku členové SD a kriminální policie.¹⁰⁷

Tažení zvláštních operačních skupin do československého pohraničí podléhalo Hlavnímu úřadu SD, kde velení zajišťoval vedoucí III. oddělení SS-Oberführer¹⁰⁸ vrchní vládní rada Heinz Jost, a Hlavnímu úřadu bezpečnostní policie, v němž bylo velení uděleno šefovi obranného zpravodajství SS-Oberführerovi dr. Werneru Bestovi.¹⁰⁹ Po krátkém exkurzu do historické faktografie se vraťme zpět k Wiesmannovi.

2. 4. První velké nasazení

Harald Wiesmann ve své výpovědi dále uvádí: „V září 1938 jsem byl z *Düsseldorfu* odvelen k tzv. *Einsatzkommando* ve *Weiden*.“ Jak je patrné, Wiesmann se stal jedním z oněch „šťastlivců“, kteří byli vybráni do okupačních oddílů. S touto skupinou vyčkával

¹⁰⁴ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 27-28, 31.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Operační skupiny bezpečnostní policie – Einsatzgruppen der Sicherheitspolizei.

¹⁰⁷ KAŇÁK, Petr, Dalibor KRČMÁŘ a Jan VAJSKEBR. *S jasným cílem a plnou silou: nasazení německých policejních složek při rozbití Československa 1938-1939*. 1. vyd. Terezín : Památník Terezín, 2014. 223 s. ISBN 978-80-88052-00-5. s. 40-44, 51-74.

SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 29.

¹⁰⁸ SS-Oberführer – ekvivalent pro armádní hodnost (staršího) plukovníka.

¹⁰⁹ KAŇÁK, Petr, Dalibor KRČMÁŘ a Jan VAJSKEBR. *S jasným cílem a plnou silou: nasazení německých policejních složek při rozbití Československa 1938-1939*, s. 49-74.

SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 35.

na hranicích ČSR. Po uzavření Mnichovské dohody dostalo Einsatzkommando z Weiden, vedené SS-Hauptsturmführerem von Feldem, rozkaz obsadit Stříbro a učinit předem zadané úkoly.¹¹⁰

Wiesmann navíc potvrdil Sládkův výklad o složení Einsatzkomanda, neboť uvedl, že okupační oddíl, v kterém působil, se skládal z *příslušníků* [tajné] *státní policie* a *příslušníků Sipa a SD*. Rovněž si stěžoval, že nebyl při operaci plně využit, protože byl velitelem jednotky pověřen pouze spojovacím vedoucím německé branné moci.¹¹¹

Ohledně akcí, které mělo Einsatzkommando ve Stříbře splnit, uvedl, že jednotka pátrala po komunistech a německých emigrantech. Více informací Wiesmann neposkytl.¹¹²

Avšak lze předpokládat, že postup operačního oddílu z Weiden byl shodný s postupem ostatních oddílů, které prve operovaly na rakouském území, kde vedle zatýkání komunistů a antifašistických německých emigrantů, likvidovaly případné protivníky obsazovaného území, sabotéry, teroristy a všechny, kteří byli nacistickým režimem shledáni jako nebezpeční či nepohodlní. V druhé řadě oddíly zajišťovaly předem vytypovaná strategická místa jako například policejní služebny a úřady s kartotékami, které byly plně využívány německou správou při pátrání po nežádoucích osobách a budování organizační sítě.¹¹³

Zkraje listopadu 1938 byl Wiesmann odvelen ze Stříbra zpět do Düsseldorfu, kde ovšem setrval pouze několik dní, následoval jeho přesun na pobočku kriminální policie do Wuppertalu, kde působil do počátku března 1939.¹¹⁴

2. 5. Zpět v Československu

Oblast československého pohraničí byla do 10. října 1938 postoupena nacistickému Německu. To ovšem Hitlerovi nestačilo. Po Mnichovu nabytí dojmu, že Západ nechal Československo svému osudu, proto už v polovině téhož měsíce roku 1938 započal „vůdce“ s plánováním jeho úplného podmanění.¹¹⁵

¹¹⁰ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1, s. 44.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 28-29.

¹¹⁴ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1, s. 44.

¹¹⁵ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 51.

Obsazování zbylého území republiky se samozřejmě nemohlo obejít bez okupačních oddílů, které se v minulých operacích osvědčily. Již 13. března 1939 vydal Reinhard Heydrich nařízení, aby se vybraní jedinci okupačních oddílů připravili do akce.¹¹⁶

Právě tohoto březnového dne, v časných ranních hodinách, obdržel Wiesmann a několik jeho spolupracovníků rozkaz, aby se urychleně hlásili u vedoucího služebny zpět v Düsseldorfu. Vedoucí této služebny příchozím sdělil, že *byli vybráni pro zvláštní nasazení bez udání bližšího určení*. Zároveň jim bylo uděleno vybavení a pokyny, aby byli připraveni k okamžitému odchodu do zahraničí. Po této zvláštní události odjel Wiesmann zpět do Wuppertalu. Ještě dne 13. března 1939 odpoledne došly na služebnu pokyny, aby vybraní jedinci určené ke speciálnímu úkolu *odjeli večerním vlakem do Drážďan a tam se hlásili u velitele Einsatzgruppe vrchního vládního rady nebo ministerského rady*. Z Drážďan byla skupina příchozích dále odeslána do Liberce k tamějšímu Einsatzkommandu. Harald Wiesmann uvedl: „*Do Liberce jsme dorazili 15. března 1939 někdy v odpoledních hodinách...*“, odkud pokračovali dále do Prahy. V Praze se putující skupina rozdělila na dvě poloviny. První část skupiny, kterou vedl vládní rada dr. Schäfer z libereckého Einsatzkommanda, odjela do Kolína, Wiesmann, jenž vedl druhou část skupiny o jedenácti mužích, se vydal do Benešova. Do tohoto města dorazili 16. března 1939. Od té doby do roku 1943 se Wiesmannovým domovem staly Čechy.¹¹⁷

2. 6. Působení Haralda Wiesmanna na území protektorátu Čechy a Morava

2. 6. 1. Velitelem v Benešově

Dne 16. března 1939 počal SS-Obersturmführer Wiesmann úřadovat. Stal se velitelem benešovské jednotky Einsatzkommanda, která i s ním, jak uvádí, čítala dvanáct mužů.¹¹⁸ V červenci bylo benešovské Einsatzkommando transformováno na benešovskou venkovní služebnu tajné policie. Jelikož se Wiesmann již několikrát osvědčil ve vedení ostatních, navíc byl horlivým a poslušným nacistou, byla velitelská funkce nově vzniklé služebny opět svěřena jemu.¹¹⁹

¹¹⁶ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 55.

¹¹⁷ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1, s. 44.

¹¹⁸ Jak již víme, jednotka (i s Haraldem Wiesmannem) se skládala z jedenácti mužů, nikoli z dvanácti.

¹¹⁹ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1, s. 45.

V Benešově řídil zatýkání německých emigrantů a Židů, komunistů a všech vrchních představitelů České obce sokolské, legionářů aj. Gestapo v Benešově však nemělo příliš dlouhého trvání, neboť byl tento úřad, po zrušení úřadu oberlandratury, přemístěn do Kladna.¹²⁰

Den, kdy benešovská stanice gestapa zaklapla své dveře a opustila město, byl pro benešovské obyvatele určitě dnem šťastným. Stalo se tak hned 30. září 1939. Byl to jistě důvod k radosti, avšak v roce 1943 došlo k opětovnému založení nové benešovské služebny tajné policie kvůli rozsáhlé odbojové činnosti, která údajně probíhala ve městě i v okolí.¹²¹

V Benešově byly de facto zřízeny dvě úřadovny gestapa – první, jak nyní víme, se přesunula do Kladna, druhá byla později nově založena. Spolu se stanicí z Benešova odešel také obávaný šéf Harald Wiesmann a jeho družina.¹²²

Ve věci benešovského gestapa jsem se snažil vypátrat další informace – zejména k období, kdy služebna podléhala Wiesmannovu velení. Kontaktoval jsem Státní oblastní archiv v Praze, kde mi bylo sděleno, že *fond Gestapo Benešov* je sice uložen ve Státním okresním archivu Benešov, ale je nepřístupný. Zároveň fond obsahuje dokumenty vztahující se jen k létům 1944-1945, což je pro můj výzkum zcela bezpředmětné.

2. 6. 2. Velitelem v Kladně

Harald Wiesmann byl šéfem gestapa Kladno v době od 1. října 1939 zřejmě do 30. září 1943. Během této doby provedl mnoho krvavých zásahů do životů místních obyvatel a obyvatel přilehlého okolí. O jeho počínání v Kladně pohovořím za okamžik.¹²³

V roce 1943 byl z města odvolán, přeložen do Prahy, kde, dle jeho výpovědi, byl na nějaký čas postaven mimo službu. Poté byl přesunut ještě do Varšavy. Rovněž uvedl, že zde do služebního poměru nastoupil 22. ledna 1944, kde později dosáhl vytouženého povýšení na SS-Hauptsturmführera, o které v minulosti vehementně usiloval. Po Wiesmannově přeložení velel kladenskému gestapu SS-Hauptsturmführer Heinrich Gottschling.¹²⁴

¹²⁰ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1, s. 45.

¹²¹ Úročnice. Obec Úročnice. *Úřadovna GESTAPA v Benešově* [online]. 7. 3. 2012 [cit. 2017-02-21].

Dostupné z: <<http://www.urocnice.eu/clanky/cviciste-vojsk-ss/gestapo-v-benesove-u-prahy--4.-dil-.html>>.

¹²² KRŮTA, Václav. Personální obsazení kladenské služebny německé tajné státní policie (Gestapa), s. 79.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Tamtéž, s. 87.

Václav Krůta však odkazuje na Oldřicha Sládka, který tvrdí, že Wiesmann v Kladně velel do 1. prosince 1943. Odkud tato informace pochází, není mi známo. Krůta dále poukazuje na to, že Wiesmann službu u gestapa ve Varšavě nastoupil již ke dni 1. ledna 1944 a dedukuje, že se SS-Obersturmführer Wiesmann od 1. října 1943 zdržoval na ústředně gestapa v Praze. Během prosince měl čerpat uloženou dovolenou. K Wiesmannově povýšení na kriminálního radu mělo dojít přesně 1. ledna 1945.¹²⁵

2. 7. Konec s mnoha neznámými

K Wiesmannovu přeložení se vyjádřil jistý Josef Urban, původně zaměstnanec a tlumočnick pražského gestapa, který byl do Kladna přeložen v roce 1943. Urban byl po příchodu do Kladna poněkud zhrozen, jaké poměry na služebně panovaly. O způsobech kladenského gestapa zpravil pražskou řídicí úřadovnu.¹²⁶

Podle Wiesmannova svědectví byl Urban do Kladna přeložen za trest. Protože se však během služby zde dopustil řady nepřístojností, už po třech měsících byl na popud Wiesmanna odvelen na jinou stanici. Po přeložení podal Urban o Wiesmannově počínání a chování jeho skupiny udání na pražské gestapo. Obvinil je, že si přivlastňují zabavené věci, že Wiesmann používá služební vozidla k soukromým účelům, v kterých pak schází potřebné palivo. Wiesmann byl na základě toho vyšetřován speciální čtyřčlennou komisí poslanou z pražské úřadovny. Dále tvrdil, že udání Urbana bylo shledáno za nepravdivé, ale [!], komise uznala, že v Kladně musí dojít k jistým změnám. Proto byl Wiesmann po skončení šetření na nějaký čas přeložen do Prahy. Domnívám se, že výsledek vyšetřování velitele kladenské služebny značně ovlivnili jeho osobní přátelé Böhme a Geschke, o kterých se navíc vyjádřil jako o svých zastáncích. Josef Urban byl později za své svědectví stíhán a uvězněn na šest měsíců v Terezíně. Účast na jeho uvěznění Wiesmann kategoricky odmítl.¹²⁷

V případě Wiesmannova přeložení a jeho závěrečného počínání na sklonku druhé světové války uvádím ještě výpověď Václava Habelta, člena gestapa Kladno, který Wiesmannův konec podává v jiném světle.

ČT24. Kalendárium. *Popraven nacistický zločinec Harald Wiesmann* [online]. 24. 4. 2009 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kalendarium/52659-popraven-nacisticky-zlocinec-harald-wiesmann/>>.

¹²⁵ KRŮTA, Václav. Zřízení venkovní služebny německé tajné státní policie (gestapa) v Kladně, s. 96.

¹²⁶ ABS, f. Stíhání nacistických válečných zločinců, sign. 325-102-8, s. 1.

¹²⁷ ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M12366, s. 30.

Svědék řekl, že šéf kladenské pobočky byl přeložen v důsledku korupce, která panovala mezi jeho podřízenými, o které navíc věděl, nikdy však proti ní nezasáhl. Wiesmann byl ale později obviněn z přímé účasti na jedné z korupčních afér,¹²⁸ následně byl zbaven svého postu a za trest přeložen do Varšavy. Ve Varšavě byl ovšem během revoluce těžce raněn a po uzdravení se měl zdržovat v Praze – zřejmě do ledna 1945. V Praze se měl stát vedoucím jednoho z referátů gestapa, protože však byly již některé referáty rozpuštěny, byl Wiesmann přeložen do Opavy, kde měl velet jednotce SS. Údajně se měl nějaký čas zdržovat i v Laubanu na prusko-saských hranicích.¹²⁹

Jeho žena Gudula se mezitím nalézala v Praze v bytě Wiesmannova spolupracovníka z Kladna, kriminálního rady Schultzeho. Ten se rovněž postaral o to, aby byla včas odvezena do Bavorska.¹³⁰ Se svým manželem naposled hovořila 15. dubna 1945 v Görlitz¹³¹ ¹³².

V jedné ze zpráv z 18. září 1945 jsem našel zmínku, že manželé Wiesmannovi se již toho času oba nalézali ve vězeňském táboře v bavorském Ludwigsburgu.¹³³ O osudu jejich dětí jsem dosud nenalezl žádné informace, ale lze předpokládat, že se tou dobou nacházely u rodičů Guduly Wiesmannové v Innsbrucku.¹³⁴

Jiné z pramenů však hovoří o tom, že se Wiesmann před samotným závěrem války do Kladna ještě vrátil a chvíli zde pobýval. Podle vyšetřovacího protokolu z 25. října 1945 odjel 5. května 1945 z Kladna směrem k Plzni v naději, že bude zajat Američany. Toto přání se mu vyplnilo. Byl zadržen americkými, nebo britskými jednotkami v Innsbrucku dne 25. června 1945 a převezen do zajateckého tábora v Ludwigsburgu.¹³⁵ České úřady

¹²⁸ Václav Krůta tvrdí, že důvodem přeložení Wiesmanna bylo jeho neoprávněné použití služebního vozidla na jízdu do Berlína. Toto udání, které bylo prošetřeno a shledáno za pravdivé [!], učinil zaměstnanec kladenského gestapa Urban, který měl s Wiesmannem od nástupu služby problémy. Srovnej s ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 127. Autor tvrdí, že důvod Wiesmannova přeložení tkvěl jednoduše v tom, že velitel ve velkém kradl. Pražské gestapo ho tedy odvolalo a 26. ledna 1944 jej poslalo do Varšavy. Autor dále tvrdí, že Wiesmann byl dne 20. února odvelen do Slezska. V květnu téhož roku onemocněl zápallem plic. Léčil se ve Varšavě a setrval i nějaký čas u své rodiny v Kladně. Po uzdravení se vrátil do Varšavy. Tam byl 19. července 1944 postřelen, načež se vrátil znovu do Čech, kde 30. ledna 1945 došlo k jeho povýšení. Po válce byl zajat americkými jednotkami a držen v zajateckém táboře. Nakonec byl předán do vazby SNB v Kladně.

¹²⁹ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-615-3, s. 46.

¹³⁰ Tamtéž, s. 46-47.

¹³¹ Görlitz – Zhořelec.

¹³² ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při MV, sign. 301-4-6, s. 37.

¹³³ NA, f. Prezidium ministerstva vnitra, sign. 225-1537-571.

¹³⁴ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-615-3, s. 46-47.

¹³⁵ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při MV, sign. 301-4-6, s. 37.
ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-615-3, s. 3.

zprvu netušily, že je Wiesmann již zajištěn a nadále po něm usilovně pátraly. Hledán byl samozřejmě také v rodném bydlišti jeho manželky – bytem v Innsbrucku-Mühlau, Kirchgasse č. 11.,¹³⁶ kde však už zastižen nebyl. Ministerstvo vnitra nakonec zjistilo, kde se Harald Wiesmann nachází a požádalo zahraniční úřady o vydání jeho osoby.¹³⁷

Další dokumenty popisují situaci opět o trochu jinak. Wiesmann v době bojů o osvobození opustil Československo, aniž by jakkoli pomyslel na svou manželku a své dvě děti. Ona a její děti se proto odstěhovaly k rodičům do Innsbrucku. České úřady v tomto bydlišti Wiesmanna hledaly, ale nenašly ho, proto zatkl Gudulu Wiesmannovou, převezly ji zpět do Československa, kde byla držena jako rukojmí. Lze se také dočíst, že Wiesmann byl zajat britskými, nikoli americkými jednotkami, dále že byl uvězněn v některém z táborů, odkud byl však zanedlouho propuštěn. SS-Hauptsturmführer se domníval, že tímto je jeho trest ukončen a po propuštění počal pátrat po své rodině. Vydal se proto do rodného bydliště své ženy v Innsbrucku. *Když se však dozvěděl pravý stav věci, přihlásil se na patřičných úřadech*, byl vydán Československu a následně souzen a popraven.¹³⁸

Do rukou se mi také dostala výpověď jistého Jindřicha Rochlitzera, jenž na konci války zastával funkci okresního hejtmana v Kladně. Dotyčný k Wiesmannovi uvedl, že se v Kladně zdržoval do roku 1943, načež byl odvelen na frontu do Polska. Rochlitzer dále podotýká, že se v roce 1944 o bývalém veliteli kladenského gestapa doslechl, že byl zasažen kulkou do ramene. Se svým zraněním se měl léčit v Görlitz.¹³⁹

V nedávné době se v historiografii objevila ještě jedna verze o konci obávaného velitele. Ten měl být hned v červnu 1945 hledán v Rakousku jednotkou Sboru národní bezpečnosti Kladno. Dopaden měl být na území americké zóny v Německu, kde se ukrýval u svých příbuzných.¹⁴⁰

K dispozici tak máme několik teorií o Wiesmannově závěrečném počínání. Domnívám se, že shodné informace pocházející od různých původců, můžeme považovat za pravdivé. Víme tedy, že Wiesmannova služba v Kladně skončila rokem 1943, to je nepopíratelné. Pak byl přemístěn do Prahy, odtud do Varšavy, kde byl postřelen do pravého ramene, načež se vrátil zpět do Československa. Zatčen byl americkou armádou v

¹³⁶ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při MV, sign 301-4-6, s. 47.

¹³⁷ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-615-3, s. 6.

¹³⁸ NA, f. Prezidium zemského úřadu v Praze, sign. 207-666-10/81, Příloha k notě rakouského vyslanectví č. 5702/48 ze dne 6. 7. 48.

¹³⁹ ABS, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-77-1, s. 139-140.

¹⁴⁰ BÁRTA, Milan. Všichni čekají tvrdý a spravedlivý trest. Konec kladenského Gestapa, s. 65.

Innsbrucku již 25. června 1945. Soudím tak podle záznamu o jeho dopadení datovaného k tomuto dni. Wiesmannův první výslech provedl 3. července 1945 kapitán Bert C. Engel, americký vyšetřovatel válečných zločinů. Už 7. července byli oba manželé drženi v ludwigburgském zajateckém táboře. V pramenech se můžeme dočíst také o skupině československých vyšetřovatelů, kteří po Wiesmannovi pátrali v zahraničí.¹⁴¹

Ve věci jeho propuštění z tábora pro válečné zločince se musím vyslovit, že je to velmi nepravděpodobné, nikoli však nemožné. Veškerá administrativa se děla v době poválečného zmatku a radosti. Zcela určitě, jak je ostatně patrné z pramenného materiálu, docházelo ke komunikačním problémům mezi českými a zahraničními úřady a jednotlivými armádami. Nelehkou situaci stěžovali samotní zločinci svými mystifikacemi všeho druhu.

Neznámou je také přesun dotyčného ze zajateckého tábora ze zahraničí do vazby v Čechách. Určit přesné datum je velice obtížné, neboť v dokumentech ohledně této záležitosti panují velké nesrovnalosti. Podle několika protokolů, které se mi dostaly do rukou, soudím, že šéf kladenského gestapa byl do Čech převezen na přelomu let 1945/1946. Prvnímu výslechu v Československu měl být podroben ve vazební věznici SNB v Kladně, kde byl držen do 21. prosince 1946.¹⁴²

V den svého přemístění do pankráckého vězení se Wiesmann pokusil oběsit na svém opasku. Téměř mrtvého bývalého velitele kladenského gestapa se po půl hodině resuscitace podařilo opět přivést do bdělého stavu. Když bývalý velitel zjistil, že jeho pokus o sebevraždu nevyšel, popadl ho amok, při kterém se snažil rozbít si hlavu o podlahu své cely. Jeho záchvat byl natolik silný, že musel být vpraven do svěrací kazajky a nitrožilně mu byly podány léky na uklidnění. Poté byl společně s některými kladenskými gestapáky převezen na Pankrác.¹⁴³

Dne 24. dubna 1947 byl Wiesmann Mimořádným lidovým soudem shledán válečným zločincem a společně s některými svými podřízenými z kladenské služebny odsouzen k trestu smrti oběšením. Rozsudek byl vykonán ještě téhož dne na dvoře pankrácké věznice. Wiesmann šel na smrt jako první. S oprátkou kolem krku ještě stačil

¹⁴¹ NA, f. Prezidium zemského úřadu v Praze, sign. 207-666-10/81, Příloha k notě rakouského vyslanectví č. 5702/48 ze dne 6. 7. 48.

ABS, f. Odbor politického zpravodajství, sign. 2M12366, s. 69-75.

¹⁴² ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 128.

¹⁴³ Tamtéž.

zvolat: „*Es lebe das Deutsche Reich!*“ S těmito posledními slovy, přesně v 16:25h, skončil život obávaného Haralda Wiesmanna.¹⁴⁴

Do poslední chvíle svého života se cítil nevinný, odkazující se na to, že pouze plnil rozkazy svých nadřízených. O jeho nevinně byla přesvědčena i jeho matka Lili Wiesmannová, jež napsala zmiňovaný dopis prezidentu Edvardu Benešovi, v němž žádala pro svého syna milost. Ostatky Haralda Wiesmanna jsou uloženy v hromadném hrobě na hřbitově v Ďáblicích.¹⁴⁵

2. 8. „Bůh Kladna“ v očích druhých

2. 8. 1. Svědectví některých pracovníků kladenské služebny

Nyní přistupme k některým svědectvím, které nám pomohou utvořit si finální představu o osobě Haralda Wiesmanna.

Šéf kladenské služebny uvedl, že se nikdy nepodílel na kompletních výsleších, neboť mu to jeho pracovní vytížení nedovolovalo. Trýznění zatčených kategoricky odmítl. V některých případech se dokonce snažil vyslýchané „chránit“ před brutálními metodami některých svých spolupracovníků, s nimiž ohledně nepřiměřené krutosti několikrát vedl disciplinární řízení. Onou ochranou je myšleno dvanáct ran rákoskou přes vysazenou zadní část těla namísto původních dvaceti ran. Tato vyšetřovací metoda byla součástí tzv. zostřeného výslechu a řečených dvanáct ran se týkalo pouze vysokých hodnostářů, zejména důstojníků, kteří se aktivně účastnili odbojového hnutí. Pokud byl zostřený výslech použit na ostatní zatčené, vyplácelo se standardních dvacet ran a více.¹⁴⁶

Svědci však tvrdí něco jiného. Podle výpovědi Hanse Gutwenigera, jenž byl vězeňským dozorcem v kladenské služebně od 16. února 1941, se Wiesmann účastnil většiny výslechů zadržených. Nenáviděl zejména politické vězně, ke kterým se choval co možná nejbrutálněji. Tito vězni byli po výsleších zmláceni, *že se na lůžku nemohli hnouti*. Velitel služebny častokrát uděloval zostřenou vazbu a zakazoval podávání jídla, nejčastěji po dobu 3 dnů. Vězeňský dozorce však Wiesmanna nikdy neviděl provádět brutální výslechy, neboť u nich nebyl přítomen. Gutweniger dále popisuje Wiesmanna jako nepřítel Čechů, který nedovoloval vězeňským dozorcům činit jakékoli úlevy pro vězněné

¹⁴⁴ ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 131.

¹⁴⁵ ČT24. Kalendárium. *Popraven nacistický zločinec Harald Wiesmann* [online]. 24. 4. 2009 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kalendarium/52659-popraven-nacisticky-zlocinec-harald-wiesmann/>>.

¹⁴⁶ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při MV, sign. 301-4-6, s. 46.

pod pohružkou žaláře. Choval se špatně k vězňům i k podřízeným, kterým s oblibou dával na odiv svou moc. Byl velmi arogantní a brutální.¹⁴⁷

K mučení zatčených se vyjádřil i Josef Watzke, jenž zastával funkci domovníka služebny od 3. března 1941. Náplní jeho práce byl dohled na čistotu kanceláří, topení v objektech, do pracovny hlavy úřadu donášel korespondenci, předváděl politické vězně k výslechu, potom je odváděl zpět do cel. Vězni prý byli po výslechu tak zbiti, že byli k nepoznání. Zde jsem se setkal s poznámkou, že Wiesmann byl označen za onoho sadistického vyšetřovatele, který se bití aktivně účastnil. Dále se Watzke vyjádřil, že šéf kladenské služebny přikázal, aby se se zatčenými zacházelo co možná nejsurověji. Toto nařízení bylo kladeno na srdce všem pracovníkům úřadu. Pokud byl velitel přesvědčen, že podřízení tento rozkaz neplní podle jeho představy, docházelo z jeho strany k nepříjemnému *plísnění* a hlučným excesům. Za mírné zacházení s vězni prý bylo se zaměstnanci úřadu *bez rozdílu zacházeno hůř než s dobyt看em*. V této věci si dovoluji upozornit na shodu s výpovědí Hanse Gutwenigera. Watzke se rovněž upamatoval, že mnoho vězňů vyměnilo mučení v celách za svobodu vykoupenou spoluprací s nacistickými orgány.¹⁴⁸

Zmiňovaný Josef Urban, který udal velitele kladenské služebny a jeho podřízené za nezřízené chování, krádeže a jiné přestupky, dále uvedl, že Wiesmann byl v Praze u svých kolegů znám jako „bůh Kladna“, což samo o sobě vypovídá mnohé.¹⁴⁹

Neurvalé chování kladenského gestapa nám potvrzuje i Rudolf Vlček, jeden z řidičů gestapa Kladno, který jde ve věci nevhodného chování zaměstnanců gestapa ještě dál a tvrdí, že jeho kolega-šofér Buhman se v roce 1943 zabil při autonehodě, jelikož řídil v opilosti.¹⁵⁰

Vlček Wiesmannovo chování k vězňům, zejména k Židům, popisuje jako velmi kruté. Je znám jeden případ, kdy osm zatčených Židů nechal na dvoře služebny chodit po čtyřech nahé, přičemž je různě fyzicky napadal. Potom jim přikázal, aby si navzájem ostříhali hlavy dohola. Následně je zavřel do jedné cely bez dek. Wiesmann se prý ale

¹⁴⁷ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při MV, sign. 301-4-6, s. 46.

¹⁴⁸ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1, s. 79.

¹⁴⁹ ABS, f. Stíhání nacistických válečných zločinců, sign. 325-102-8, s. 1

¹⁵⁰ Tamtéž, sign. 325-120-5, s. 23.

nechoval hrubě jen k zadrženým, nýbrž i k samotným zaměstnancům služebny, které mnohokrát fackoval.¹⁵¹

To potvrzuje i další ze zaměstnanců Heinrich Faber. Wiesmann měl při poradách dokonce vyhrožovat svým podřízeným koncentračním táborem. K naplnění výhrůžky (prý) jednou skutečně došlo, kdy si Josef Urban dovolil Wiesmanna upozornit na nějaký z nedostatků kladenské služebny.¹⁵² Za to si vysloužil šest měsíců v terezínském táboře. Wiesmann téměř neomezeně rozhodoval o osudu zatčených.¹⁵³

Osoba, jejíž svědectví lze označit za zajímavé, jest výpověď externího lékaře gestapa Kladno Františka Sladkého. Jeho úkolem bylo posuzovat zdravotní způsobilost zatčených k následnému odeslání do koncentračních táborů, byl volán i v případě „sebevražd“, které se odehrály na půdě kladenské služebny. Dle výpovědi domovníka Watzka, byl Sladký častým hostem Wiesmannovy kanceláře.¹⁵⁴

Sladký uvedl, že Harald Wiesmann na něho činil nátlak v uschopňování nemocných vězňů pro jejich urychlené odeslání do koncentračních táborů. O třech případech, kdy vězni měli v celách služebny spáchat „sebevraždu“, tvrdil, že oběti byly uškrceny drátem z matrace a on byl Wiesmannem přivolán z důvodu ohledání těla, ačkoli se vždy jednalo jen o vystavení úmrtního listu. Sladký dále hovořil také o děsivé cele „komínu“, jež se těšila velké oblibě u některých Wiesmannových kolegů. Nelze vyloučit, že ji měl v oblibě sám velký šéf. Posuzovat spolupráci nebo případnou krutost MUDr. Sladkého není předmětem mého badatelského zájmu, jisté však je, že ať ze strachu nebo čistě ze své vůle činil to, co mu Wiesmann nařídil.¹⁵⁵

Z uvedených, ale i dalších výpovědí, do kterých jsem nahlédl, se odvažuji tvrdit, že Wiesmann byl často přítomen při vyslýchání svědků a také se s oblibou účastnil bití a surovostí, zejména jednalo-li se o „závažné případy“, Židy nebo politické vězně. Domnívám se, že v týrání obětí mu pomáhali někteří jeho podřízení jako například Skalák a Bürger, pověstní svou krutostí, o nichž by dnešní psychologie řekla, že trpěli různými formami závažných osobnostních poruch.

¹⁵¹ ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 128-129.

¹⁵² Již jsem avizoval, že Wiesmann vinu na potrestání Urbana odmítl. Nevíme jistě, jak to s celou záležitostí skutečně bylo.

¹⁵³ ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 128-129.

¹⁵⁴ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1.

¹⁵⁵ SOA v Praze, f. Mimořádný lidový soud Praha, LS 572/48, s. 228.

2. 9. Osobnostní profil Haralda Wiesmanna

2. 9. 1. Syn Harald Wiesmann

Na jedné straně se objevují informace, které o sobě uvádí sám Wiesmann, na straně druhé stojí výpovědi svědků. Často se říká, že pravda bývá uprostřed. Lze to tvrdit i v případě Haralda Wiesmanna? Jaký tedy ve skutečnosti byl?

Musím říci, že jsem vcelku zarmoucen, neboť jsem prozatím neobjevil žádné informace o Wiesmannově dětství. Jak je obecně známo, dětství je pro duševní vývoj budoucí osobnosti stěžejní. Veškeré patologické poruchy osobnosti mívají svůj základ právě v tomto údobí. Nemám žádné Wiesmannovy vzpomínky na bezstarostná léta. Několik strohých informací nám poskytuje Wiesmannova matka Lili, když v dopise z 25. ledna 1947, ve kterém žádá prezidenta Beneše o milost pro svého syna, o Wiesmannovi uvede: *„Byl vždy starostlivým synem, manželem i otcem a vědomě se nedopustil nikdy nepráva, nýbrž konal jen svou vlasteneckou povinnost. Vraťte ho, prosím, jeho rodině, nechejte nám naše poslední dítě, dva synové se již stali oběťmi války.“*¹⁵⁶

Možná se Wiesmann o rodině záměrně nevyjadřuje, protože jeho dětství mohlo být nepříjemné, a proto na něj nerad vzpomíná, kdo ví. Každopádně vztah s rodiči měl v dospělosti, řekl bych, velmi dobrý, když byl jimi, jak sám tvrdil, dlouho v době své nezaměstnanosti finančně podporován a během let na střední škole do ničeho tlačěn. Co se s jeho rodiči po válce stalo, opět nevíme.

2. 9. 2. Manžel a otec Harald Wiesmann

Několik informací se nám však odkrývá v případě Wiesmannovy manželky. Gudula Marie, rozená Fickerová, se narodila 1. června 1916 v Innsbrucku. Její otec, Ludvík Fickere, byl významný rakouský vědec, mj. vydavatel filosofického časopisu *Der Brenner*, který byl nacistickým režimem zakázán. Jméno její matky neznám, ale dopátral jsem se, že pocházela ze Švédska. Společně se svým mužem během druhé světové války zachránili mnoho lidí před nacistickou perzekucí. Gudula pocházela zřejmě z více dětí, je popisována jako nejmladší dcera.¹⁵⁷

¹⁵⁶ ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 130.

¹⁵⁷ NA, f. Prezidium zemského úřadu v Praze, sign. 207-666-10/81, Příloha k notě rakouského vyslanectví č. 5702/48 ze dne 6. 7. 48.

S Haraldem Wiesmannem se měla seznámit během pobytu v Berlíně. Zamilovala se do něho a brzy se za něho provdala, což byl pro její antifašisticky smýšlející rodinu velký šok. Rodina se sňatkem nikdy nesouhlasila.¹⁵⁸

Gudula Marie Wiesmannová svého manžela ochotně následovala i do protektorátu. V době, kdy Wiesmann velel kladenské venkovní služebně, bydlela s ním v ulici Langermarkstrasse čp. 2840 v Kladně, přímo v budově gestapa.¹⁵⁹

U výslechu, kterému byla Wiesmannová podrobena 20. června 1945 v Innsbrucku, se dotyčná doznamenala, že po dobu dvou let, během jejího působení v Kladně, byla sama členkou kladenského gestapa i členkou SS.¹⁶⁰

Ohledně svého manžela se ve svých výpovědích vyjadřuje vždy jen velmi stroze. To lze vysvětlit její obavou o svého chotě. Tento fakt by mohl naznačovat, že k manželovi měla kladný vztah.

Po válce byla v Československu odsouzena na sedm let nepodmíněně. Svůj trest si měla odpykat ve věznici Všetaty. Odtud však byla předčasně propuštěna, načež se vrátila zpět do Innsbrucku. Zemřela 25. prosince 2002.¹⁶¹

Jak jsme již řekli, Wiesmann před koncem války utíkal bez své rodiny. Otázkou je, zda rodinu chtěl tímto způsobem ochránit, či na ni nebral zřetel, což by odpovídalo jeho pověstné aroganci a narcismu. Vzpomeňme také na fakt, že se jeho manželka před koncem války ukrývala u Wiesmannova podřízeného v Praze. Byl Wiesmannův spolupracovník jejím milencem? Byl pražský byt určen jako přechodné bezpečné útočiště? Byl onen ochránce Wiesmannovým dobrým přítelem-podřízeným?

Osud jejich dvou dětí je pro mne v současnosti taktéž velkou neznámou. Z pramenů můžeme vyčíst pouze to, že během osvobozování Československa Gudula Wiesmannová pobývala se svými dětmi v bytě u rodičů v Innsbrucku. O tom, jaký byl jejich další osud, prameny mlčí.¹⁶²

¹⁵⁸ NA, f. Prezidium zemského úřadu v Praze, sign. 207-666-10/81, Příloha k notě rakouského vyslanectví č. 5702/48 ze dne 6. 7. 48.

¹⁵⁹ Dle kladenské archivářky PaedDr. Ireny Veverkové zaměstnanci gestapa bydleli také v Bendlově ulici, kde obývali rodinné domy zabrané Židům.

¹⁶⁰ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při MV, sign. 301-4-6, s. 45.

¹⁶¹ ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 131.

¹⁶² NA, f. Prezidium zemského úřadu v Praze, sign. 207-666-10/81, Příloha k notě rakouského vyslanectví č. 5702/48 ze dne 6. 7. 48.

2. 9. 3. Povahové rysy obávaného velitele

Ohledně Wiesmannovy osobnosti mohu s jistotou říci, že velmi rád fabuloval a intrikoval, jak je patrné z jeho svědectví. S heslem „já nic, já muzikant“ se domníval, že má každou situaci výslechu pod kontrolou. Díky trefné výmluvnosti mnoho otázek vyšetřovatelů uměl neutrálně, však chytře zodpovědět. Harald Wiesmann se mi tímto jeví jako inteligentní jedinec. Navíc si jistě dokázal plně uvědomit, jak v které situaci a jak s kterými lidmi jednat. V lidech asi dobře četl, což určitě upotřebil zejména při výsleších zatčených. Potřeboval druhé, aby se cítil dobře.

Vzhledem k jeho studijním (ne)úspěchům a pracovnímu nasazení v mládí se neodvážuji tvrdit, že byl pilný. K tomu přidejme tvrzení svědků o stavu kladenské služebny a Wiesmannových excesech (viz zapůjčení služebního vozu pro soukromé účely), kdy už byl možná natolik opojen svou mocí a nedotknutelností. Možné negativní následky za své jednání si nepřipouštěl. Ovšem v některých ohledech byl až nezdravě puntičkářský – např. při velení v Lidicích. Tuto nezdravou aktivitu, jež předvedl před svými nadřízenými, přisuzuji jeho prospěchářství a prosté touze po dalším povýšení.

Vyvozují, že si nikdy nepřál být pilným studentem, či vzorným pracovníkem ve firmě, ale poté, kdy okusil moc, prahl po ní. Ta jediná ho naplňovala. Jak se stavil k nacistické ideologii, nevíme, ale touha po moci byla jistě jeho hnacím motorem.

Ze svědectví dále vyplývá, že byl skutečně velmi arogantní, domýšlivý, cholerický, brutální a velice pyšný na své postavení, které s náležitostí využíval. Od svých podřízených vyžadoval, aby ho oslovovali Hauptsturmführere, i když mu v té době tato hodnost nenáležela. Josef Urban vypověděl, že podřízení Wiesmanna titulovali „hauptman“, což se mu velmi zamlouvalo. Ne nadarmo se mu přezdívalo „bůh Kladna“. Považoval se za vládce tohoto města.¹⁶³

Otázkou zůstává, zda si patologické rysy své povahy nesl už od svého mládí, nebo zda se u něj osobnostní poruchy vyvinuly až během jeho policejní kariéry, což můžeme pozorovat u mnohých jiných nacistických představitelů té doby.

¹⁶³ ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 129.

2. 10. Deset členů benešovského gestapa a jiní

2. 10. 1. Původní skupina

Analyzovat desítku členů Wiesmannovy skupiny, která přišla se svým velitelem do Kladna z Benešova, nebylo jednoduché. Literatura mi s tímto druhem práce příliš nepomohla. Jediný, kdo pootevřel toto téma, byl Václav Krůta, který usiloval o vytvoření medailonků všech zaměstnanců, jež se v kladenské služebně vystřídali.

Pracovat na tomto úkolu je složité a časově náročné. Potřebné informace jsou roztroušeny v mnoha desítkách fondů. K tomu obsahují jen zlomky údajů, jež jsou často uvedeny nepřesně, zkomoleně, chybně. Dále je proto nutné ke každé osobě přistupovat zcela individuálně. Zmínění členové svalují vinu jeden na druhého, zakrývají své činy, fabulují. K některým osobám jsem i přes veškerá snažení objevil jen několik málo pramenů (z tohoto důvodu u mnohých osob schází informace např. o jejich poválečném osudu), což přičítám jejich krátkému setrvání ve Wiesmannových řadách, u jiných bylo naopak dokumentů tolik, že pokud bych je všechny hodlal využít, vydalo by to na samostatnou studii. Množství informací, které záhy uvedu, nejsou proto u jednotlivých příslušníků a spolupracovníků gestapa ve vyváženém poměru.

Začněme s kriminálním komisařem Friedhelmem Schüttlerem, který se narodil 24. května 1910 ve Wuppertalu. V Benešově měl na starost zatýkání, výslechy a styk s konfidenty. V Kladně vykonával funkci zástupce velitele, a to až do svého odchodu ze služebny v červenci v roce 1940.¹⁶⁴

Kriminální asistent Ferdinand Schulte se narodil 1. ledna 1912 v Euskirchenu. Než vstoupil do řad gestapa, živil se jako obchodník. V Benešově rovněž zatýkal a vyslýchal osoby podle potřeby. V Kladně vedl referát zahrnující nedovolené držení zbraní a věci týkající se náboženských záležitostí a Židů. Je popisován jako jeden z nejhrubších příslušníků venkovní služebny. Údajně se měl v době heydrichiády podílet na hromadném zatýkání podezřelých osob a pronásledování komunistů, což nevím, zda odpovídá skutečnosti, jelikož byl Schulte zřejmě v roce 1940 z Kladna přeložen. Jeho kolega Faber naopak tvrdí, že byl Schulte přeložen až v roce 1942. Schulteho verze chybí.¹⁶⁵

¹⁶⁴ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 402.

¹⁶⁵ ABS, f. Stíhání nacistických válečných zločinců, sign. 325-1-1, s. 63., sign. 325-71-1, s. 167.

Kriminální zaměstnanec Heinrich Faber se narodil 22. srpna 1910 ve Woppenrothu. Jeho otec se dlouhá léta živil jako zemědělec. Jeho matka zemřela v roce 1930. Měl dva bratry. Byl ženatý s Elsou rozenou Grugovou, s níž měl tři děti. Faber v roce 1932 vstoupil do řad NSDAP. Původním povoláním byl topič, strojník a jeřábník. Do roku 1935 se živil mimo svůj obor příležitostnými pracemi. V témže roce si opatřil rekvalifikaci umožňující mu pracovat v administrativě. Vypověděl, že v roce 1936 vstoupil do řad düsseldorfské policie, kde pracoval v kanceláři. O tři roky později byl převelen k tajné státní polici v Solingenu, kde měl na starost rovněž administrativu. Poté byl přidělen do Benešova. Odtud byl dále odvelen do Kladna. V Kladně zprvu zastával kancelářskou práci jako v předešlých působištích. Později měl na starost potírání pravicové opozice, pátral po neoprávněném držení zbraní, vedl evidenci Židů a míšenců, řešil církevní záležitosti. V roce 1944 byl opět přeložen. Po válce byl odsouzen k třiceti letům vězení. V roce 1955 byl amnestován a odsunut do Spolkové republiky Německo. Zřejmě silný introvert.¹⁶⁶

Vrchní kriminální asistent Fritz Petrat nejspíše narozen 11. listopadu 1906 v Essenu. Na kladenském gestapu vedl referát II A. Odvelen byl začátkem roku 1942 neznámo kam.¹⁶⁷

Kriminální zaměstnanec Walter Wallacher, narozen 24. června 1919 ve Vídni. Na služebně pracoval jako tlumočnick.¹⁶⁸

Kriminální asistent Heinrich Scholten – nelze dohledat jakékoli údaje.

¹⁶⁶ ABS, f Odbor politického zpravodajství, 2M12393, s. 10.

ABS, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-1-80, s. 7., sign. 52-88-21, s. 10.

BÁRTA, Milan. Všichni čekají tvrdý a spravedlivý trest. Konec kladenského Gestapa, s. 67.

ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 143-144.

ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-228-1, s. 7

Srovnej s ABS, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-88-7, s. 1-6. Informace, které jsem uvedl o Heinrichu Faberovi, jsem čerpal z jeho výslechu ze dne 30. října 1946. Je to stejný pramen, který použil i Červenka ve své publikaci. Existuje však ještě jeden záznam Faberova výslechu ze dne 4. dubna 1955, který se údaji silně odlišuje, ačkoli jde o tutéž osobu – jeho otec byl zemědělcem a měl vlastnit desetihektarové hospodářství. Přišel o něj po Velké hospodářské krizi. Potom se živil už jen jako dělník. Matka Heinricha Fabera měla zemřít v roce 1934. V roce 1924 se vyučil zámečnickem. Do roku 1926 pracoval u svého strýce v jeho zámečnické dílně, pak byl nezaměstnaný až do roku 1933. V témže roce vstoupil do řad NSDAP. V následujících třech letech střídal zaměstnání. Vypověděl, že do roku 1936 byl zaměstnán jako voják. V závěru roku 1944 byl přeložen do Mladé Boleslavi, protože nový velitel stanice Fischer neměl Fabera pro jeho přílišnou horlivost v lásce... Proč se výslechy stejné osoby tolik odlišují? Mohly být Faberovy vzpomínky následkem dlouholetého a stále probíhajícího věznění pošramoceny? Lhal anebo je naopak tato verze jeho výpovědi právě ta správná, protože již za roky věznění zapomněl na údaje, které vypověděl skoro před deseti lety?

¹⁶⁷ KRŮTA, Václav. Personální obsazení kladenské služebny německé tajné státní policie (Gestapa), s. 93.

¹⁶⁸ ABS, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-1-504, s. 11.

Kriminální zaměstnanec Henry Buhman se narodil 6. prosince 1911 v Hamburku. V řadách kladenského gestapa pracoval jako řidič. Zarputilý kariérista. Podle výpovědi Jindřicha Rochlitzera často jezdil se svými nohsledy Felklem, Skalakem a Bürgerem do Loun. Pravidelně chodili do řeznictví a hodně času trávili v jedné lounské hospodě, kde se snažili z hostů vymámit různé zprávy. Buhman je v mnoha dokumentech označován za notorického alkoholika, což je vskutku paradox, když přihlédneme k tomu, jakou práci na služebně vykonával. Pití se mu však stalo osudným. Na konci roku 1943 nebo na začátku roku 1944 se zabil při autonehodě, když zajížděl opravený Wiesmannův automobil. Nehodu sám zavinil a mnoho jeho spolupracovníků vypovědělo, že příčinou oné události byla právě Buhmanova opilost.¹⁶⁹

Kriminální zaměstnanec Harald Hansen, narozen 1. prosince 1903 v Hamburku, byl dalším řidičem kladenského gestapa. Na služebně setrval až do závěru roku 1944.¹⁷⁰

Kriminální zaměstnanec Hans Quido Skalak, narozen 31. března 1903 v Praze. Jeden z mála Čechů služebny. V Kladně byl znám jako nejkrutější z gestapáckého osazenstva, což vzhledem k jeho národnosti je pro mne vskutku smutné zjištění. Jeho chování bylo vulgární a samolibé. S oblibou používal celu „komín“. Vynikal v nastrkování zbraní během domovních prohlídek. Považoval se za velkého Němce, česky vůbec nemluvil. Neznámo kde vlastnil část lesa, kde pořádal hony pro své přátele. V roce 1945 měl být odveden německou armádou. Za své činy nemohl být souzen, neboť nikdy nebyl dopaden.¹⁷¹

Kriminální zaměstnanec Alois Kasseckert se narodil 9. července 1907 v Počáplech. Na gestapu v Kladně byl dalším z tlumočnicků. V roce 1941 vstoupil do německé armády.¹⁷²

Toliko výčet základních informací o jedenácti členech původního benešovského Einsatzkommanda. Z počtu téměř sto dvaceti zaměstnanců a několika externistů jsem vybral ještě několik dalších osob, jejichž výpovědi použijeme. Jistě nám pomohou

¹⁶⁹ ABS, f. Odbor politického zpravodajství, sign. 2M12393, s. 2, 11.

ABS, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-77-1, s. 143., sign. 52-88-21, s. 11.

ABS, f. Stíhání nacistických válečných zločinců, sign. 325-120-5, s. 23.

¹⁷⁰ ABS, f. Odbor politického zpravodajství, sign. 2M12393, s. 2.

KRŮTA, Václav. Personální obsazení kladenské služebny německé tajné státní policie (Gestapa), s. 90.

¹⁷¹ ABS, f. Odbor politického zpravodajství, sign. 2M12393, s. 2.

ABS, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-1-37, s. 141., sign. 52-88-21, s. 10.

ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 163-164.

¹⁷² KRŮTA, Václav. Personální obsazení kladenské služebny německé tajné státní policie (Gestapa), s. 91.

s vytvořením celkové představy o venkovní služebně německé tajné státní policie v Kladně. O některých jsme se již letmo zmínili, nyní přidávám podrobnosti.

2. 10. 2. Výběr z ostatních zaměstnanců

Prvním z nich je kriminální zaměstnanec Rudolf Vlček, o kterém již zaznělo několik informací. Narodil se 7. dubna 1910 v Drážďanech. Jeho otec byl vězněn v koncentračním táboře v Bautzenu. Po propuštění musel opustit Německo. Usadil se tedy v Praze i se svou ženou – Češkou, kde vedli čerpací stanici. Rudolf Vlček se vyučil automechanikem. Zprvu pracoval v Německu v tomto oboru, a i jako šofér. Současně byl členem drážďanské komunistické strany. V roce 1932 se jako komunistička účastnil potyčky s oddíly SA, kde jednoho člena oddílu zranil (možná zabil). Po roce 1933 byl za tento čin hledán policií, proto uprchl do Československa za svými rodiči. Zde střídal zaměstnání, nějaký čas nepracoval. Po březnových událostech 1939 mu byla přidělena říšskoněmecká státní příslušnost. Od 16. října 1939 zastával funkci řidiče gestapa v Praze.¹⁷³ Od 1. listopadu 1939 nastoupil službu u gestapa v Kladně zprvu jako řidič a topenář, později garážmistr. V tomto městě se u něho, stejně jako u jeho kolegů, rozvinuly sadistické manýry. Pro účely výslechu využíval „komín“, kam zavřel například Josefa Varhulíka ze Šlapanic, který byl v této malinké cele držen ještě s dalšími třemi vězni po dobu 17 dnů. Během této doby Vlček Varhulíkovi denně dovolil pozít pouze malý krajíc chleba a hlt černé kávy. Vlček tohoto zatčeného vyslychal několikrát. To se samozřejmě neobešlo bez bití rákoskou, býkovcem a klackem. Jednoho výslechu Varhulíka se účastnil i Wiesmann. Vlček ve městě setrval až do závěru války, kdy se pokusil o útěk. Dne 5. května 1945 byl v Kladně zatčen. Byl popraven společně s Wiesmannem 24. dubna 1947 v pankráckém vězení.¹⁷⁴

Dalším z Čechů, kteří pracovali na služebně, byl řidič a domovník Jaroslav Svoboda. Narodil se 4. září 1917 v Brozanech. Jeho otec byl dělník, matka, původem Polka, byla ženou v domácnosti a zemřela v období raného dětství Jaroslava Svobody. Vystřídal mnoho zaměstnání. Pracoval ve sklárnách, na stavbách a u různých firem jako závozník. V roce 1941 složil řidičské zkoušky a až do roku 1942 pracoval u jedné ústecké

¹⁷³ Ohledně práce na gestapu v Praze Vlček vzpomíná, že když docházel do Petschkova paláce, schody vedoucí do úřadu byly neustále potřísněny krví.

¹⁷⁴ ABS, f. Odbor politického zpravodajství, sign. 2M12393, s. 2.
ABS, f. Stíhání nacistických válečných zločinců, sign. 325-120-5, s. 23.
ABS, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-88-21, s. 8.
ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 111, 136-138.

firmy jako řidič. Svoboda, stejně jako jeho otec i matka a tři bratři, byl členem KSČ, kde se podílel na tvorbě stranických tiskovin. Do strany vstoupil hned po dosažení osmnácti let a setrval v ní až do jejího rozpuštění v roce 1938. Poté s přáteli založil malou odbojovou skupinu a rozdával komunistický tisk. Za rozšiřování Rudého práva byl 28. února (března?) 1942 zatčen kladenským gestapem a vyslýchán Felklem a Försterem – obvyklými metodami. Po několika týdnech byl internován v kladenském provizorním lágru. Svoboda byl také jedním z vězňů, kteří se podíleli na stavbě kladenské služebny. Později, asi v létě 1942, pracoval také s některými vybranými vězni v garážích gestapa. Jejich činnost sestávala z údržby vozového parku služebny od mytí vozidel až po technické opravy různého druhu. Během práce na ně dohlížel garážmistr Rudolf Vlček a Harald Hansen. Tyto úkony Svoboda vykonával až do svého propuštění 1. června 1943. Avšak hned 7. července 1943 se musel Svoboda hlásit zpět u velitele Wiesmanna. Jelikož neovládal německý jazyk, přítomen byl i Rudolf Vlček, coby tlumočník, jenž byl později jediným Svobodovým „přítelem“ na půdě venkovní služebny. Wiesmann Svobodovi nařídil přijmout místo řidiče gestapa v Kladně. Svoboda neměl na výběr a rozkazu uposlechl. Potom jel ke svému zaměstnavateli do Ústí nad Labem, aby si vyřídil přestup do nového pracoviště. Firma v Ústí však odmítala Svobodu propustit. Stávající zaměstnavatel poslal Wiesmannovi dopis, ve kterém stálo, že Svobodu nepropustí, neboť jsou důležitým vojenským podnikem. Wiesmann si dopis přečetl, roztrhal, zahodil a k Svobodovi česky pronesl: „*Tady dne 10. 7. 1943 nastoupíš.*“ Jaroslav Svoboda se svou ženou bydleli na Wiesmannův příkaz ve sklepních místnostech vedle cel v budově služebny. Důvod byl prostý, Svoboda musel být kdykoli k dispozici. Nájemné neplatili. Na gestapu sloužil až do závěru války. Byl zatčen 5. května 1945 v Řevničově nedaleko za Kladnem. Odsouzen byl k deseti letům vězení, propuštěn byl v roce 1955.¹⁷⁵

Jedním z externích členů kladenské služebny byl MUDr. František Sladký. Narodil se 14. října 1887 v Mouchnici. V roce 1913 úspěšně vystudoval obor veškeré (všeobecné) lékařství ve Vídni. Jeho specializací byla chirurgie. Zprvu sloužil v nemocnicích v Brně, pak v Praze. Během Velké války sloužil na frontě coby polní lékař. Potom se vrátil na čas do Prahy, opět jako chirurg. V roce 1921 působil v kladenské závodní nemocnici oddělení

¹⁷⁵ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-6, s. 26, 48-49.

BÁRTA, Milan. Všichni čekají tvrdý a spravedlivý trest. Konec kladenského Gestapa, s. 66-67.

ABS, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-88-21, s. 3-5.

Srovnej s ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 150-152. Autor o Svobodovi uvádí lehce rozdílné informace.

chirurgie, které od roku 1933 vedl. V roce 1935 byla nemocnice rozpuštěna. Sladký se poté stal šéflékařem Revírní bratrské pokladny v Kladně. Uvedl, že do německých kruhů a službě na gestapu se dostal nešťastným sňatkem jeho dcery a jistého Kreibicha, který sloužil v blíže neurčených německých ozbrojených jednotkách. Dcera tímto činem pronikla do německé společnosti a na samotného Sladkého činila nátlak, aby zažádal o německou státní příslušnost. To nakonec udělal. Kromě revírní pokladny prohlížel dělníky na Úřadu práce v Kladně a rovněž byl nucen spolupracovat s úřadem gestapa. Docházel do cel venkovní služebny a staral se o zdraví vězňů, ale i o zdraví držených v provizorním lágru, psal zdravotní posudky na vězně, ohledával mrtvá těla, vystavoval úmrtní listy. Podle mnoha výpovědí dělal přesně to, co po něm Wiesmann vyžadoval, nehledě na svou lékařskou přísahu a svědomí. Svědkové také tvrdí, že ve službách gestapa krutě zacházel se svými pacienty. Antonín Kučera, vězeň na gestapu, vzpomíná, jakým způsobem Sladký ohledával tělo mladého muže, který byl zastřelen při pokusu o útěk ze služebny. Lékař přistoupil k tělu, které bylo v poloze na břicho. Nohou jej obrátil na záda, aby prohlédl, zda je muž skutečně mrtev. Jakmile bylo tělo obličejem vzhůru, jeden z gestapáků do něho silně kopl. Lékař měl údajně s tělem zacházet jako s mršinou. MUDr. František Sladký v Kladně působil až do roku 1945, kde byl 5. května zatčen. V roce 1948 byl odsouzen k patnácti letům tvrdého žaláře. Propuštěn na svobodu byl již v roce 1953.¹⁷⁶

2. 10. 3. Oskar Felkl – nejznámější z gestapáků kladenské služebny

Těžko uvěřit, že se na kladenském gestapu nacházela osoba s daleko horší pověstí, než byl „bůh“ Wiesmann. Felkl je dokonce některými označován za jednoho z nejznámějších gestapáků ve středních Čechách. Bohužel si své místo na výsluní nevydobyval statečnými činy nebo dobrými skutky.¹⁷⁷

Oskar Felkl se narodil do německé katolické rodiny 13. dubna 1913 v Nové Bělé. I přes to, že jeho oba rodiče byli Němci, Felkl se během povinné školní docházky naučil výborně česky. Vyučil se zámečníkem. Pracoval jako dělník v hospodářském družstvu v Březové, kde využil svou znalost češtiny. V roce 1934 nastoupil v Praze k dělostřeleckému pluku. Po vojně chvíli pracoval jako kočí, toužil se však stát četníkem. Po absolvování četnické školy, kde studoval od 1. října 1937, se mu tento sen splnil. Vystřídal mnoho četnických stanic. V roce 1940, po dlouhém naléhání a vyhrožování

¹⁷⁶ SOA v Praze, f. Mimořádný lidový soud Praha, LS 572/48, s. 6-8, 217, 260.

ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1, s. 11-12.

ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 97.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 7.

gestapa, přijal Felkl německé státní občanství. Vzhledem k tomu, že ovládal češtinu i němčinu, byl gestapem v Kolíně, kde mj. sloužil na četnické stanici, často využíván jako tlumočník. A protože se gestapu tlumočnicků nedostávalo, byl Felkl tlačěn, aby do řad tajné policie vstoupil. To se mu však nezamlouvalo, neboť údajně toužil pokračovat v četnické kariéře. Vzhledem k nedostatku tlumočnicků, i přes svůj nesouhlas, byl nakonec ke gestapu Kolín přidělen. Od 4. června 1941 byl odvelen do Kladna, kde o tlumočnický byla větší nouze. Dne 1. prosince téhož roku byl Felkl propuštěn od četnictva a nastalo přidělení k tajné policii. Proti tomuto rozhodnutí se nemohl odvolat. Z Felkla se v roce 1941 začala stávat ona známá brutální zřůda. V tomto roce se také seznámil se svou budoucí ženou.¹⁷⁸

Marie Mařincová se narodila v nedaleko vzdálené vesničce u Kladna 4. září 1923. Pocházela ze smíšeného česko-německého manželství. Se svým mužem se poznala na jedné policejní akci, kde je seznámil její otec četník Karel Mařinec. V prosinci 1941 se Marie Mařincová za Felkla provdala. Od 1. února 1942 pracovala na služebně tajné policii se svým manželem, kde si však počínala zcela rozdílně než její muž. Jelikož jí byla přidělena administrativa, likvidovala mnohá anonymní udání, která na služebnu lidé posílali, nosila jídlo vězňům do cel budovy, ale i do provizorního lágru, přes manžela domlouvala schůzky vězňů s rodinami. Stejně tak pomáhal i její otec, který byl udán jedním z vězňů a později držen v Terezíně.

O snaze Mařincové vysvobodit svého otce existuje několik dlouhých příběhů a verzí. Červenka ve své toliko citované knize tvrdí, že se dcera vězněného četníka vydala za samotným Geschkem, kterého osobně žádala o pomoc. Od té doby se však stala trnem v oku veliteli Wiesmannovi, který jako jediný z členů gestapa na její budoucí svatbu nepřišel. Ve svém počínání nakonec úspěšná nebyla, ale její otec věznění přežil a byl brzy propuštěn.¹⁷⁹

K této věci se při pozdějším výslechu vyjádřil i Wiesmann, který situaci popisuje jinak. Mařincová měla údajně mluvit nejdříve s Wiesmannem, kterému řekla, že pokud otce nepropustí z gestapácké vazby, pojedou do Prahy za Geschkem. Do Prahy skutečně jela a v kanceláři Geschkeho byl v den její návštěvy zrovna i sám velitel z Kladna. Vzhledem k tomu, že Felkl chtěl Mařincovu dceru pojmout za manželku, Geschke nakázal, aby byl

¹⁷⁸ ABS, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-1-86, s. 25.

ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 9-11.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 12-15.

její otec do šesti týdnů propuštěn. Wiesmann Felklovi sňatek nakonec povolil, ale na jejich svatbu nedorazil.¹⁸⁰

Mařincová uvedla ještě další verzi. Po zatčení svého otce ji Oskar Felkl poradil, aby šla za Wiesmannem a požádala ho, aby celý případ zlikvidoval. Wiesmann řekl, že to není možné, leda že by si nechala vyřídit německou státní příslušnost, když je po matce Němkou. Mařincová tak učinila a případ byl tímto uzavřen. Její otec byl propuštěn 23. prosince 1941.¹⁸¹

Ať už je pravdivá kterákoli z verzí, je jisté, že vztahy Felklových a Wiesmannových po této peripetii poněkud ochladly. Člen gestapa Faber dokonce řekl, že se obě rodiny nenáviděly. Felklová nezdravila nacistickým pozdravem, záměrně na veřejnosti mluvila česky, aby svého velitele popudila, navíc udržovala dobré styky s Čechy, kvůli čemuž působil Wiesmann Felklovi problémy. Také se proslýchalo, že Marie Felklová podporuje vězně jako její otec, což jí však nikdy prokázáno nebylo. Z gestapa měla být propuštěna kvůli špatným vztahům s Wiesmannem a následnému těhotenství.¹⁸² Felklová však tvrdila, že byla propuštěna kvůli zdravotním problémům. Podle Červenky byla propuštěna za nespolehlivost. Když se později po jejím odchodu z řad gestapa potkali s Wiesmannem na ulici, odplivl si před ní.¹⁸³

Manželství Felklových je ukázkovým příkladem tvrzení, že protiklady se přitahují. Na jedné straně máme ženu, která se i přes veškerá rizika snažila pomáhat všem, kteří byli v těžké životní situaci, dovolila si postavit se samotnému Wiesmannovi, který ji několikrát vyhrožoval, jak s ní a podobnými lidmi režim po vítězství zatočí. Na straně druhé stojí krutý gestapák, o kterém bylo známo, že měl ve své kanceláři obrovskou vitrínu plnou rákosek, obušků všeho druhu a další nástrojů působící nezměrnou bolest. Jeho oblíbeným vyslyšacím prostředkem byl býkovec. Hojně využíval „komín“ a svazování obětí do kozelce. Na gestapu měl zatknout 796 osob, z toho i mnoho žen. Někteří zatčení byli popraveni, 147 osob krutě mučil, jiní byli poslání do koncentračních táborů, z kterých se domů nevrátili. Dne 5. května 1945 byl Oskar Felkl zadržen v Tuchlovicích. Byl souzen a popraven ve stejný den a na stejném místě jako Wiesmann, s kterým sdílí hromadný hrob

¹⁸⁰ ABS, f. Stíhání nacistických válečných zločinců, sign. 325-1-7, s. 12.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 13.

¹⁸² Tamtéž, s. 11-13.

¹⁸³ Tamtéž, s. 13.

ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 16, 94-95.

v Ďáblicích. Předseda poroty Kozák, jenž Felkla poslal na smrt, jeho manželce později řekl: „*Váš manžel si smrt nezasloužil, ale lid si to žádal.*“¹⁸⁴

2. 10. 4. Celková charakteristika uvedených zaměstnanců

Popsali jsme jen několik zaměstnanců kladenské služebny, ale i z tohoto úzkého vzorku vyplývá mnohé. Vedle říšských Němců a Poloněmců / Poločechů byli do řad gestapa přijímáni i Češi, kteří navíc vůbec neovládali německý jazyk a neměli německou státní příslušnost – jako například Jaroslav Svoboda. Přihlédněme také k tomu, že Wiesmann příslušníky českého národa silně nenáviděl. Mezi zaměstnanci bylo i několik vězňů a komunistů, což ukazuje, že nebylo obtížné stát se z komunisty nacistou.¹⁸⁵

Špatná pověst Wiesmanna, coby arogantního velitele se zvláštními metodami zacházení s podřízenými, rozhodně jménu služebny nepřidávala. Ti, kdož měli být do Kladna přeloženi, zdráhali se, seč mohli. Je známo, že k Wiesmannovi byli *za trest posíláni i někteří příslušníci pražské úřadovny.*¹⁸⁶

Chování Wiesmanna, ale i jeho podřízených, nebylo o moc lepší ani mimo prostory služebny. Rudolf Vlček dokonce hovoří *o loupeživých nájezdech velitele gestapa*, kterým se v kruhu kladenské tajné policie přezdívalo „organizování“. Sám Vlček však při domovních prohlídkách ve velkém kradl. Vedle peněz gestapáci své oběti olupovali o jídlo, nábytek, lovecké pušky a vše, co se jim zrovna zalíbilo. Někteří ze zaměstnanců zase požadovali úplatky po rodinách zadržených. Tohle jsou jistě ony možné důvody, za které byl Harald Wiesmann později přeložen.¹⁸⁷

Nejvíce mne však zaujala zmiňovaná brutalita. Nejde mi o to rozebírat ohavnost a krutost prováděných metod, ale zajímá mne otázka, proč k podobným činům vůbec docházelo. Je nesmysl, aby všichni pracovníci tajné policie současně trpěli různými druhy osobnostních poruch. Rovněž nevěřím tomu, že jejich politické přesvědčení bylo natolik silné, aby páchali činy, kterých by se normálně nedopouštěli. Je udivující, že brutalita se v různé míře postupně rozvinula téměř u všech zaměstnanců, kteří s nimi přišli do bližšího styku. Nejsou žádné zmínky o tom, že by Wiesmann nebo Felkl v mládí někoho terorizovali, bili, nebo vyvolávali potyčky. Felkl je dokonce popisován jako uctivý,

¹⁸⁴ ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 15, 17, 21, 25, 52.

¹⁸⁵ BÁRTA, Milan. Všichni čekají tvrdý a spravedlivý trest. Konec kladenského Gestapa, s. 59.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 58.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 59.

ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 102, 138.

milující manžel. Jakmile však zabouchl dveře svého bytu, stal se z něho netvor. A nebyl jediný. I Wiesmann je mimo svůj úřad vcelku společenský, slušný a veselý. Tento jev, podobající se nějakému prokletí, můžeme pozorovat u většiny zaměstnanců gestapa nejen v protektorátě, ale i jinde po Evropě. A zdaleka se nejedná pouze o gestapácký teror, ale zahrnul bych sem i chování pracovníků dalších úřadů, skupin, ozbrojených složek atp., kteří měli tu moc nakládat s životy ostatních – včetně pracovníků koncentračních a vyhlazovacích táborů. Existuje k rozvoji brutálního chování nějaký klíč? ¹⁸⁸

Na počátku sedmdesátých let minulého století se americký profesor psychologie Philip Zimbardo pokusil ověřit, jak tlak okolností mění charakter člověka. Pokus vstoupil do povědomí jako Stanfordský vězeňský experiment. Spočíval v jednoduché simulaci vězeňského prostředí. Do rolí vězňů a vězňitelů byli obsazeni psychicky stabilní jedinci. Po několika dnech se však celý experiment zvrhl. Subjekty zastávající role dozorců začali fyzicky, ale i psychicky mučit a týrat své vězně. Brutalita dozorců se stupňovala, a tak musel být projekt předčasně ukončen, neboť by skončil katastrofou. Tímto pokusem samozřejmě nechci omlouvat chování pracovníků gestapa. Každý člověk je plně odpovědný za své chování a činy. Nicméně chci tím poukázat, že něco prohnitého, něco, čemu jsme doposud nevěnovali dostatek pozornosti, čemu jsme ještě plně neporozuměli, v nás nepozorovaně dlí. ¹⁸⁹

¹⁸⁸ ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 102, 138.

¹⁸⁹ ZIMBARDO, Philip G. *Luciferův efekt: jak se z dobrých lidí stávají lidé zlí*. 1. vyd. Praha : Academia, 2014. 625 s. ISBN 978-80-200-2346-9. s. 245-313.

3. Lidice

3. 1. Akce kladenského gestapa

Oficiální dokumenty, které by vypovídaly o činnosti venkovní služebny, téměř neexistují. Většina podobných materiálů byla totiž těsně před osvobozením zničena. Chceme-li se však i přes to zabývat tím, jakých akcí se zaměstnanci služebny zúčastnili, nezbyvá nám než se opět spolehnout na jejich výpovědi a výpovědi případných svědků. V těchto svědectvích nalezneme informace zejména k událostem, které se odehrály v době, kdy kladenskou služebnu řídil Harald Wiesmann.

Příslušníci venkovní služebny od roku 1939 až do roku 1941 prováděli rozsáhlá pátrání po členech KSČ a odbojářích, zatýkáni byli zejména důstojníci československé armády. Wiesmann zasahoval i proti studentstvu.¹⁹⁰

V říjnu roku 1941 vydal K. H. Frank nařízení, které se týkalo zatčení čtrnácti profesorů a osmačtyřiceti studentů Průmyslové školy v Kladně. Stalo se tak poté, kdy na úřad oberlandráta docházel velký počet výhrůžných anonymních dopisů. Na základě obsahu těchto dopisů mělo být určeno, že anonym má jistou spojitost s onou školou. V rámci „odvetného opáření“ Wiesmann a jeho podřízení vybrali a zatkli určený počet profesorů a studentů. Zatčení byli ze školy odvezeni na nádvoří služebny, kde byli od zaměstnanců gestapa bití a týráni, jak je patrné z Wiesmannovy výpovědi, kde se však celou záležitost snaží bagatelizovat. Odvedení profesori a studenti byli nakonec posláni do Terezína. Podobně byla v listopadu 1941 zatčena jedna ze tříd abiturientů Obchodní akademie ve Slaném. Třiatřicet studentů taktéž skončilo v Terezíně kvůli bližší neurčenému letáku. V polovině roku 1942 byli zadrženi někteří studenti Gymnázia v Roudnici nad Labem z důvodu podezření, že připravovali atentát na jednoho ze členů NSDAP. Rovněž skončili v Terezíně, kde byli vyslýcháni členy kladenského gestapa a následně drženi po dobu šesti měsíců.¹⁹¹

Od dubna 1942 se venkovní služebna soustředila zejména na pátrání po parašutistech a potírání ilegální činnosti. Nejhrůznější akce, na které se kladenské gestapo podílelo, bylo zničení obce Lidice.¹⁹²

¹⁹⁰ ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1, s. 46-49.

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² Tamtéž.

3. 1. 1. Předehra tragédie

Otázkou zůstává, proč došlo k tragédii zrovna v Lidicích. Na vině je souhra několika událostí. V dubnu roku 1942 seskočil v křivoklátských lesích nedaleko Kladna oddíl československých parašutistů. Ti na místě dopadu ukryli své vybavení a rozdělili se podle plánu. Wiesmann vypověděl, že bezprostředně poté jistý kočí vyoral u Křivoklátu vysílačku. Na základě toho byla provedena rozsáhlá pátrací akce a prostor, kde došlo k nálezům, byl hlídán českými četníky. Parašutisté se později na místo výsadku vrátili vyzvednout ukryté vybavení. V hlídaném prostoru však došlo k přestřelce, podařilo se jim uprchnout, ale předpokládalo se, že se ukrývají v jedné z přilehlých obcí.¹⁹³

Dne 27. května 1942 byl spáchán atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha.¹⁹⁴ Atmosféra na venkovní služebně značně zhoustla. Wiesmann tíhl k přesvědčení, že jistě existuje spojitost mezi parašutisty a atentátem, avšak důkazy, byť jen drobné, prozatím scházely. Jeho podřízení usilovně pátrali po pachatelích. Navíc museli denně zpracovat velké množství anonymních dopisů a udání od konfidentů, které následně zasílali tzv. Zvláštní komisi v Praze. Ta byla původně vytvořena Heydrichem při jeho příchodu do Prahy v roce 1941 za účelem zhodnocení a vyšetření politických poměrů v Čechách, měla také zabránit růstu odboje a sloužila i jako účinný zastrašující prostředek.¹⁹⁵

Situaci dále zkomplikoval dopis z 3. června 1942. Byl adresován Anně Maruszákové z Holous a doručen do továrny Palaba ve Slaném, kde dotyčná pracovala. V dopise stálo:

*„Drahá Aničko, promiň, že Ti píše tak pozdě, a snad mne pochopíš, neboť víš, že mám mnoho práce a starostí. Co jsem chtěl udělat, tak jsem udělal. Onoho osudného dne jsem spal někde na Čabárně. Jsem zdráv. Na shledanou tento týden a pak se již nevidíme. Milan.“*¹⁹⁶

¹⁹³ ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M12366, s. 10.

KONOPKA, Vladimír. *Zde stávaly Lidice*. 6. vyd. Praha : Naše vojsko, 1978. 158 s. Sine ISBN. s. 20.
SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 193.

¹⁹⁴ BEDŮRFTIG, Friedmann. *Třetí říše a druhá světová válka: lexikon německého nacionálního socialismu 1933-1945*, s. 241.

¹⁹⁵ KONOPKA, Vladimír. *Zde stávaly Lidice*, s. 20.

¹⁹⁶ Tamtéž.

Milan alias Václav Říha, ženatý, měl s Annou Maruszákovou poměr, který chtěl, skrze vykonstruovanou ilegální činnost, ukončit.

Továrník Pála tento dopis otevřel a následně jej odevzdal na četnickou stanici ve Slaném. Zanedlouho, na jeho naléhání, se psaní dostalo na kladenskou venkovní stanici do rukou Thomase Thomsena, v té době zástupce Haralda Wiesmanna.¹⁹⁷

Wiesmann se vší vážností nařídil celou věc důkladně prošetřit. Zároveň pověřil Oskara Felkla, aby Maruszákovou zatkl a společně s Walterem Försterem provedli v jejím bytě prohlídku. Maruszáková byla po zatčení ihned vyslýchána. Vypověděla, že její přítelkyně Michalská, původem z Lidic, měla vyřídít pozdrav rodině Horákových od jejich syna Josefa. Zadržen byl i Václav Říha. V Buštěhradu Felkl mezitím vypátral, jak je to s rodinami Horákových a Stříbrných a jejich syny. Případ poté převzal Thomsen, který Wiesmannovi z Buštěhradu telefonoval, že synové dvou lidických rodin zřejmě odešli do zahraničí a že je možné, že se vrátili jako parašutisté.¹⁹⁸

Na základě zmínky o Čabárně z Říhova dopisu nařídil Wiesmann Thomsenovi – přesně v den Heydrichova skonu 4. června 1942 – výjezd do zmiňované lokality, pak i do Lidic. Zde došlo k prohlídkám domů. Ačkoli se na Čabárně nic nenašlo, v Lidicích měla být v tento den objevena vysílačka a ukryté zbraně v místním mlýně.¹⁹⁹ Současně bylo na Čabárně zatčeno osmatřicet mužů, v Lidicích byli zatčeni všichni příslušníci rodin Horákových a Stříbrných. Zadrženi byli i manželé Michalští, pouze na základě toho, že Michalská pocházela z Lidic.²⁰⁰

Následující dny 5. až 9. června panoval na služebně v Kladně klid. Z pražské řídicí úřadovny nedošly na venkovní služebnu žádné dotazy nebo rozkazy ve věci dalšího vyšetřování.²⁰¹

Avšak 9. června 1942, v den pohřbu Heydricha, jednal K. H. Frank s Adolfem Hitlerem. Hitler byl nespokojen s výsledky dosavadního pátrání po atentátnících. Frank,

¹⁹⁷ KONOPKA, Vladimír. *Zde stávaly Lidice*, s. 21.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 21-24.

ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M12366, s. 21.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 23.

Wiesmann vypověděl, že dne 4. června 1942 pátrali členové kladenské služebny po zbraních a vysílačkách, které by lidické obyvatele usvědčily z napomáhání parašutistům. Toho dne však gestapo nic nenašlo. O dva dny později zaslal Thomas Thomsen do Prahy raport o průběhu vyšetřování. Wiesmann se nepamatoval na to, že by v raportu byla zmínka o zbraních nebo vysílačce. Ty měly být objeveny až 10. června 1942, což je den po tom, co Hitler vydal rozkaz k vymazání Lidic z mapy.

²⁰⁰ KONOPKA, Vladimír. *Zde stávaly Lidice*, s. 23-24.

SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 213.

²⁰¹ ABS, f. Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M12366, s. 23.

KONOPKA, Vladimír. *Zde stávaly Lidice*, s. 24-25.

usilující o uvolněné místo říšského protektora, podal „vůdci“ zprávu o situaci v Lidicích. Bylo rozhodnuto, že vinu za smrt protektora ponесou Lidice a jeho obyvatelé.²⁰²

Tento rozkaz byl předán veliteli bezpečnostní policie a SD v protektorátu, jímž byl Horst Böhme. Böhme společně s Geschkem (přímý nadřízený Wiesmanna) odjel 9. června do venkovní služebny německé tajné státní policie v Kladně, aby informace předal Wiesmannovi a Thomsenovi. Existují však jistá tvrzení, která napovídají, že Wiesmann s Thomsenem o plánované likvidaci Lidic věděli již dřív než od velitele Sipa a SD.²⁰³

Kolem deváté hodiny večerní byli již v Lidicích přítomni všichni členové kladenského gestapa, zvláštní komise z pražské řídicí úřadovny, Böhme, Geschke a další členové pražského gestapa. Přítomen byl také velitel kladenské bezpečnostní služby Max Rostock a jeho podřízení. Onoho večera nebyli v Lidicích však jen členové gestapa. Na akci pracovaly také oddíly ochranné policie z Kladna, jednotky četnictva a zároveň jednotky nacistického vojska. Lidice byly v obklíčení. Bylo skoro jedenáct hodin večer, kdy vše začalo.²⁰⁴

3. 1. 2. Geschkemu a Wiesmannovi na povel

Před půlnocí byl Thomsenem zadržen lidický starosta, který byl povinen předložit soupisy obyvatel, majetku, hospodářského zvířectva aj. Vše musel odevzdat do rukou gestapa.²⁰⁵

Geschke a Wiesmann začali rozdělovat povinnosti jednotlivým gestapákům. Z nich byly vytvořeny skupiny, které plnily zadané úkoly. Jedna skupina měla na starost shromažďování peněz a cenností, druhá skupina roznášela benzín k domům, o kterých se předpokládalo, že by mohly hůře hořet, jiná skupina odváděla ženy a děti na smluvené místo atd. Všichni, včetně Geschkeho s Wiesmannem, byli podřízeni rozkazům Horsta

²⁰² SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*, s. 214.

KONOPKA, Vladimír. *Zde stávaly Lidice*, s. 25.

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ Lidice. Dokumenty doby. *Sbírka publikací o utrpení českého a slovenského národa v boji za svobodu* [online]. 14. 12. 2010 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <<http://www.lidice.cz/obec/historie/tragedie/038.html>>.

KONOPKA, Vladimír. *Zde stávaly Lidice*, s. 26-27.

²⁰⁵ Lidice. Dokumenty doby. *Sbírka publikací o utrpení českého a slovenského národa v boji za svobodu* [online]. 14. 12. 2010 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <<http://www.lidice.cz/obec/historie/tragedie/038.html>>.

KONOPKA, Vladimír. *Zde stávaly Lidice*, s. 26-27.

ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při MV, sign. 301-7-1, s. 61.

Böhmeho, na jehož pokyn, v časných ranních hodinách 10. června 1942, počal začátek konce.²⁰⁶

Již určené skupiny, jejíž součástí byl vždy jeden příslušník ovládající český jazyk, chodily dům od domu a budily jeho nic netušící obyvatele. Každá z rodin dostala několik minut na to, aby se co nejrychleji oblékla, vzala si s sebou doklady, ženám s dětmi bylo přikázáno zabalit si jídlo na tři dny. Muži a chlapci starší 16 let byli od rodin brzy odděleni a následně odvedeni do sklepů Horákova statku. Ženy s dětmi pokračovaly do lidické školy. Harald Wiesmann se kolem páté hodiny ranní odebral zpět do Kladna, aby zkontroloval, zda jsou vyčleněné prostory Gymnázia Kladno připraveny na přesun lidických žen a dětí. Poté se vrátil zpět do Lidic, odkud byly ženy společně s dětmi naloženy na nákladní auta a uvězněny v tělocvičně Gymnázia. Zde došlo k jejich pečlivému zaevidování. Následovalo oddělení dětí od žen. Děti byly naloženy na nákladní auta a odvezeny do Terezína, odkud pokračovaly do dalších táborů. Tři děti byly vybrány na převýchovu, ostatní byly přepraveny do Lodže, potom ještě do tábora Gneisenau. Skončily v Chelmnu.²⁰⁷

Podle výpovědi Oskara Felkla byli v Horákově statku přítomni ještě Thomsen, Förster, Pallasser. Podle evidence kontrolovali, kolik lidických mužů je přítomno. Starosta obce byl přinucen s kontrolou pomáhat. Shromažďování mužů probíhalo až do 05.00h. Následně byla určena popravčí četa, která muže popravovala nejdříve po pěti, pak, na příkaz velitele Sipa a SD, po deseti. Popravy vykovali příslušníci ochranné policie z Halle nad Sálou, Kladna a Prahy. Přihlížel i Wiesmann. Zastřeleni byli všichni – všichni starší 16 let, horní věková hranice určena nebyla, rozsudek smrti se tak nevyhnul ani těm nejstarším včetně třiasedmdesátiletého lidického pátera Josefa Štemberky, jenž byl ostatním mužům v této poslední chvíli silnou oporou. Do 08:00h byl rozsudek nad lidickými muži dokonán. Thomsen poté prováděl „dostřelování“ těch, kteří se po popravě ještě hýbali. Do 10.30h byla popravena další desítka mužů, která se vrátila z noční směny.

²⁰⁶ KONOPKA, Vladimír. *Zde stávaly Lidice*, s. 28.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 29–33.

Lidice. Dokumenty doby. *Sbírka publikací o utrpení českého a slovenského národa v boji za svobodu* [online]. 14. 12. 2010 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <http://www.lidice.cz/obec/historie/tragedie/040.html>; <http://www.lidice.cz/obec/historie/tragedie/048.html>.

Všichni chybějící lidičtí muži byli vypátráni a dodatečně perzekuováni. Zabito bylo 173 mužů.²⁰⁸

3. 1. 3. Poslední okamžiky

Současně s popravami se počalo s vypalováním obce. Dopoledne 10. června byla zapálena jižní část obce, ve čtyři hodiny odpoledne byl oheň založen na severu vesnice a večer lehla popelem poslední lidická stavení. Následujícího dne 11. června 1942 byli do Lidic povoláni vězni z tábora Terezín, jejichž úkolem bylo vykopat společný hrob a pohřbít do něho popravené muže. Vězni kopali v prostorách Horákovy zahrady velkou jámu téměř šestatřicet hodin v kuse – bez jídla a vody, do níž pak kladli mrtvá těla popravených. Někteří příslušníci kladenského gestapa byli stále na místě a dohlíželi na hladký průběh prací.²⁰⁹

Podle vězňů se zde potom několikrát ukázal i Wiesmann, který si pro sebe z majetku lidických vyšetřil kočárek, šicí stroj a některé cennosti. Marie Mařincová dokonce řekla, že vedle těchto věcí si šéf služebny přivezl králíky a králíkárnou, která stála na dvoře gestapa. Vrcholem všeho bylo, když na králíkárnou připevnil silniční obecní tabuli s názvem obce, kterou zlikvidoval. Rudolf Vlček, jenž zajišťoval dovezení benzínu do Lidic, vypověděl, že měl za úkol ukradené věci dopravit do Wiesmannova bydliště. Další z Wiesmannových podřízených Otto Gehle tvrdil, že všichni věděli, že Gudula Wiesmannová vozí svou dceru v ukradeném kočárku z Lidic. Gehle dále uvedl, že Wiesmann posílal do Lidic a Buštěhradu po dalších 14 dní od akce nákladní auto, které na služebnu přiváželo mnoho věcí. Ohledně králíků podotkl, že si je Wiesmann rozdělil s Thomsenem, který je choval v provizorním lágru. Zřejmě se neobávali Franka, jenž řekl, že dojde-li k drancování, budou všechny osoby dopouštějící se tohoto činu na místě zastřeleni.²¹⁰

²⁰⁸ ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při MV, sign. 301-7-1, s. 62.

KONOPKA, Vladimír. *Zde stávaly Lidice*, s. 29–33.

PLACHÝ, Jiří. *Případ Fritz: válečný zločinec Max Rostock jako agent StB*.

Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2002. 111 s. ISBN 80-902885-6-1. s. 22.

VYKOUK, Jaroslav. *Hnědý mrak nad Kladnem*. 1. vyd. Kladno : Halda, 2013. 277 s.

ISBN 978-80-905223-4-3. s. 250.

Lidice. Dokumenty doby. *Sbírka publikací o utrpení českého a slovenského národa v boji za svobodu*

[online]. 14. 12. 2010 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z:

<<http://www.lidice.cz/obec/historie/tragedie/040.html>;

<http://www.lidice.cz/obec/historie/tragedie/048.html>>.

²⁰⁹ KONOPKA, Vladimír. *Zde stávaly Lidice*, s. 33–35.

²¹⁰ ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 47, 128, 136.

Dne 13. června 1942 do Lidic dorazila další skupina terezínských vězňů, kteří později popisovali, že právě v tento den Němci začali odstřelovat budovy, které odolaly požáru – včetně kostela, který byl ničen hned na několikrát. Požár však v bývalé obci neutuchal. V mnoha částech vesnice plameny šlehaly stále vysoko do nebe a všude byl cítit pach spáleniny a benzínu. Zničeno bylo devadesát pět domů. Později se na místo dostavili také filmaři, kteří celou věc „řádne“ zdokumentovali.²¹¹

3. 2. Surovec Max Rostock

Lidické tragédie se zúčastnil i neméně známý Max Heinrich Rostock. Narodil se 29. září 1912 v Ludwigshafenu nad Rýnem. Dne 15. května 1940 mu bylo svěřeno velení nad služebnou SD v Kladně, která sídlila v Huťské ulici čp. 1347.²¹²

Ve funkci velitele nahradil jistého Hibsche, který za dobu svého působení nebyl schopen vybudovat potřebnou síť konfidentů. Rostockovi se tento úkol podařilo splnit brzy po svém příchodu do města. Co víc, svou práci vykonával velmi pečlivě. Dovolím si tvrdit, že po Wiesmannovi byl druhou nejnebezpečnější osobou pro Kladno a přilehlé okresy.²¹³

Rostock a Wiesmann spolu úzce spolupracovali. V praxi to vypadalo tak, že informace, jež získal Rostock od svých konfidentů, předával gestapu. Rostockova pomoc se tak mnohdy stala základem úspěchu některých zásahů kladenského gestapa. Marie Mařincová popsala, že Rostock byl častým hostem kanceláře velitele gestapa. Jeho přítomnost byla vždy předzvěstí větších akcí.

V Lidicích měl na starost církevní záležitosti. Když v noci 9. června 1942 přijel do obce, zamířil se svými muži do kostela a fary. Vše bylo zamčeno, proto vzbudili faráře Štemberku, aby jim budovy otevřel. Štemberka, častován nadávkami od členů SD, se poté se svou hospodyní odebral ke kostelu. Po jeho odemčení začali Rostockovi podřízení s rabováním. Ukradené předměty naložili do připravených vozidel. Štemberka se domníval, že tímto ho již nebude třeba, proto zamířil zpět na faru, kde Němci již také drancovali. Páter byl však Rostockem zadržen a odveden do sklepa Horákova statku. Podle

ABS, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-1-104, s. 25-26.

ABS, f. Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při MV, sign. 301-7-1, s. 62-63.

²¹¹ KONOPKA, Vladimír. *Zde stávaly Lidice*, s. 33–35.

NOVÁK, Oldřich, Oldřich SLÁDEK a Jaroslav ŽÍŽKA. *KSČ proti nacismu*. Praha : Naše vojsko, 1971. 375 s. Sine ISBN. s. 172.

²¹² SOA v Praze, f. Mimořádný lidový soud Praha, sign. LST 5933/46, s. 1.

PLACHÝ, Jiří. *Případ Fritz: válečný zločinec Max Rostock jako agent StB*, s. 14, 19.

²¹³ Tamtéž, s. 14, 19.

zaměstnanec kladenského gestapa Willibalda Bürgera měl farář s velitelem SD před svým uvězněním ve sklepě chvíli rozmlouvat. Avšak farářova slova musela Rostocka popudit, neboť byl potom od něho kopnut tak, až se svalil na zem. Když se snažil znovu postavit na nohy, přistoupili k nebohému starci další z členů SD, kteří ho dále kopali a bili.²¹⁴

Rostock se také zapsal do paměti lidických žen, které byly drženy v tělocvičně Gymnázia Kladno, jako onen krutý muž, jenž s dalšími příslušníky surově odebíral jejich děti.²¹⁵

3. 2. 1. „Případ milosti“

Farář Josef Štemberka sloužil v Lidicích od roku 1909. Během svého působení v obci se účastnil společenského života a svým netradičním pojetím víry se mezi občany těšil velké oblibě. Ve sklepě Horákova statku byl silnou duchovní oporou mužům jdoucí na smrt. Rostock o posledním farářově počínání s oblibou vtipkoval: „*Farář to dobře zařídil. Díky jeho modlitbám a jeho požehnání přivedl lidi k tomu, že šli na popravu jako ovce.*“²¹⁶

Ohledně osoby faráře se traduje jistý mýtus. V den poprav lidických mužů měla být Štemberkovi nabídnuta milost samotným K. H. Frankem. Páter ji však odmítl a připojil se k ostatním lidickým mužům, neboť nemohl dopustit, aby jeho život zachránil takový netvor. Celé věci jsem se dlouhé měsíce snažil přijít na kloub. Archivy, muzea ani knihy mi s objasněním záležitosti nepomohly. Světlo do záležitosti vnesl až znalec historie Kladenska Zdeněk Kuchyňka²¹⁷.

Onen „případ milosti“ měl být zveřejněn hned po skončení druhé světové války. Pak se již po dlouhá léta touto záležitostí nikdo dál nezabýval. Pověst znovuožila až v roce 1998. V regionálním časopisu *Posel z Budče* byla uveřejněna výpověď buštěhradského faráře Aloise Bětíka, jemuž budečský děkan Jaroslav Vosátka o Štemberkovi kdysi vyprávěl. Lidický páter měl 9. června odpoledne úspěšně složit zkoušku z německého jazyka. Poté zamířil na kladenské děkanství, kde měl být varován vikářem Kloučkem, aby se do Lidic raději už nevracel. Od koho dostal vikář tuto zprávu, nevíme. Štemberka se však i přes varování do Lidic vrátil. Dále je zde uveden záznam z kroniky Josefa Fechtnera z Hřebče, kterému měl 9. června 1942 rolník Josef Tyšl z Lidic sdělit, že Josef Štemberka byl prosit u K. H. Franka o milost pro rodiny Horákových a Stříbrných. Frank mu měl

²¹⁴ PLACHÝ, Jiří. *Případ Fritz: válečný zločinec Max Rostock jako agent StB*, s. 23.

²¹⁵ Tamtéž, s. 24.

²¹⁶ Tamtéž, s. 23-24.

²¹⁷ PhDr. Zdeněk Kuchyňka – historik, ředitel Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně.

odpovědět, že nechá ztrestat celé Lidice a jemu – faráři a šlechtici, že dává milost, aby se ihned vzdálil z Lidic. A farář odvětil, že v Lidicích žije 33 let, a pokud mají lidičtí nevinně zahynout, že zahyne s nimi.²¹⁸

Zdeněk Kuchyňka pochybuje, že k nabídce milosti ze strany Franka vůbec kdy došlo. Jeho pochybnosti jsou zcela na místě, uvážíme-li, jak bylo se Štemberkou v den zatčení zacházeno. Dále je přesvědčen, že je velmi nepravděpodobné, aby se někdo z lidických obyvatel dopředu dověděl o chystané akci. Dokumenty, které by nám pomohly odhalit pravdu, zatím chybí a Jaroslav Ptáček, původce výše zmíněných informací a zároveň autor celého čtrnáctého čísla *Posla z Budče*, v listopadu v roce 2016 zemřel.

Další informace mi také poskytli zaměstnanci Státního okresní archivu v Jičíně. K osobě pátera Štemberky archiv disponuje pouze základními údaji o jeho rodině a studiu na Gymnáziu v Jičíně. Nachází se však zde opis vzpomínek páterovy hospodyně Antonie Škrdlové. Právě Škrdlová měla být onou první osobou, které uvedla informace o Štemberkovu „případu milosti“.

²¹⁸ Podle Zdeňka Kuchyňky se tyto informace nalézají v jednom z článků v časopise *Posel z Budče : almanach poutníků na staroslavnou Budeč*, Kladno : Referát kultury Okresního úřadu Kladno, 1998, č. 14. (citace není úplná z důvodu nedostačujících informací). Výtisk se mi sehnat nepodařilo, proto se v této věci spoléhám na Kuchyňkovo tvrzení.

4. Každé zlo je vždy poraženo

4. 1. Hořký konec

Druhá světová válka se blížila ke konci. Na protektorátním území docházelo k rušení některých služeben gestapa v *důsledku postupu spojeneckých armád*. Mnoho tajných policistů bylo vlivem těchto událostí nuceno opustit svá dosavadní stanoviště. Velký počet zaměstnanců gestapa našel útočiště právě v Kladně.²¹⁹

Na venkovní služebně se vznášely obavy z toho, co bude následovat. Zaměstnanci hledali útěchu v lahvích alkoholu. Třetího měsíce roku 1945 byly z města odvezeny jejich rodiny. Poté se členové gestapa začali připravovat na svou evakuaci. Pomalu, ale jistě počali s likvidací všech dokumentů, které se na služebně nalézaly. Za spálení spisů byl odpovědný domovník Josef Watzke. Během dubna 1945 se již nepracovalo, ačkoli je znám případ zatčení ještě z 9. dubna a pátrání po skupině parašutistů uskutečněné 15. dubna.²²⁰

Dne 5. května byla již prázdná budova venkovní služebny německé tajné státní policie obsazena poručíkem československé branné moci Fialou a několika jeho muži. Zabraní budovy se stalo signálem k revoluci na Kladně. Někteří z příslušníků nyní již bývalého gestapa se snažili vmísit se do ustupujících kolon německé armády a dostat se co nejdále na Západ, další, opatření ukradenými penězi a vybavení falšovanými průkazy, přechali po vlastní ose. Jiní, jako například Oskar Felkl, se snažili revoluční dny přečkat ve svých domovech. I když byl dávno před koncem války varován, aby z Čech odjel, neuposlechl. Necítil se vinen, pod jeho rukama žádný člověk nezemřel, tudíž nepovažoval za nutné domov opouštět.²²¹

Při pokusu o útěk byli v Kladně a v jeho okolí dopadeni např. Rudolf Vlček, Walter Förster, Peter Porst, Jaroslav Svoboda, Willibald Bürger, Heinrich Faber i poslední velitel služebny Horbaschek aj. Valná část z nich brzy okusila puch cel budovy bývalého gestapa.²²²

²¹⁹ BÁRTA, Milan. Všichni čekají tvrdý a spravedlivý trest. Konec kladenského Gestapa, s. 59.

²²⁰ Tamtéž, s. 59-61.

²²¹ VYKOUK, Jaroslav. *Hnědý mrak nad Kladnem*, s. 268.

ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 49.

²²² Tamtéž, s. 59-63.

Po zajištění přívrženců zločinné „třetí říše“ se počalo pátrat po těch, kteří dosud unikali spravedlnosti. Rovněž započala kapitola dlouhých výslechů, shromažďování informací a soudních procesů, ale to již není v zorném poli této práce.

Závěr

Mnichovská dohoda je v záležitosti etablování gestapa v českých zemích důležitým mezníkem. Tajná policie společně s dalšími jednotkami – formovaných do operačních oddílů a okupačních komand – vnikla do vytyčených pohraničních území republiky a s pomocí henleinovců jej obsadila. V Sudetech byly zřízeny tři důležité služebny gestapa a sice v Karlových Varech, Liberci a Opavě. Tyto služebny spravovaly další menší služebny a hraniční komisariáty, které byly postupně zřizovány.

Dne 16. března 1939 bylo území Čech a Moravy připojeno k Velkoněmecké říši. Na nově vzniklém protektorátu se počalo s formováním civilní správy po říšském vzoru. Změny se dotkly i samotného gestapa. Během června 1939 se počalo s hromadným zakládáním venkovních služeben tajné policie.

Venkovní služebna německé tajné statní policie byla v Kladně zřízena později – až k 1. říjnu 1939. S jistotou nemůžeme říci, proč k jejímu založení nedošlo již během léta, kdy byly standardně zřizovány ostatní venkovní služebny. K tomuto případu existuje mnoho teorií. Na základě pramenů a literatury jsem však přesvědčen, že venkovní služebna v Kladně byla zřízena v důsledku správních změn, které se v protektorátu odehrávaly od září 1939. Domnívám se, že k dřívějšímu založení služebny v Kladně ani dojít nemohlo, neboť německé úřady v té době nedisponovaly dostatečným počtem kvalifikovaných a důvěryhodných zaměstnanců. Nabízí se otázka, zda by k založení služebny v Kladně do konce roku 1939 vůbec došlo, kdyby benešovské gestapo nebylo vlivem správních změn zrušeno. Odpovědět na tuto otázku nejsem schopen, ale lze vyvodit, proč byla poté venkovní služebna založena právě v Kladně.

Zánikem služebny v Benešově se uvolnilo dvanáct příslušníků gestapa. Jeden z této skupiny, Fritz Winter, byl odvelen do Prahy, ostatních jedenáct členů bylo přiděleno do Kladna, neboť město samostatnou služebnou dosud nedisponovalo, navíc se zde nacházely významné průmyslové závody a sídlil zde vrchní zemský rada (oberlandrát). Zapomenout nesmíme na aféru Jana Smudka, který, ač zřejmě neměl v úmyslu zastřelit příslušníka ochranné policie, může nést na následném založení stanice jistý podíl. K založení kladenské služebny zřejmě také přispělo pozdější zjištění nacistů, že v regionu Kladenska se nacházel velký počet levicově smýšlejících obyvatel. Můžeme konstatovat, že i blízkost Prahy byla jedním z faktorů, který ovlivnil výběr lokace při zřizování nové venkovní

služebny. Strategicky to bylo velice výhodné pro obě stanice. Spolupráce mezi nimi byla po celou dobu existence venkovní služebny více než úzká.

Prvním velitelem kladenského gestapa byl Harald Wiesmann. Do Kladna přišel ze zrušené benešovské stanice společně s desítkou mužů – Schuttlerem, Schultem, Faberem, Petratem, Wallacherem, Scholtenem, Buhmanem, Hansenem, Skalakem a Kasseckertem.

Wiesmann v Kladně během svého působení vytvořil z úřadu gestapa moderní komplex skládající se hned z několika budov, které dodnes stojí v ulicích Kubelíkova, Pavlisova a Cyrila Boudy. Areál vybudovali terezínští a další vězni, toho času drženi v provizorním lágru, který byl zřízen v prostorách kladenské sokolovny. Häftlingslager Kladno byl uveden do provozu již zkraje roku 1940.

Harald Wiesmann se v Československu objevil poprvé při obsazování Sudet. Poté byl na krátký čas odvelen zpět do Německa. V Čechách pevně zakotvil 16. března 1939. Od července téhož roku se stal velitelem gestapa Benešov, kde setrval do 30. září 1939. Následně velel gestapu v Kladně. Tam působil do roku 1943. Poté došlo k jeho přeložení. Co bylo oním důvodem jeho převelení přesně nevíme, ale na základě našeho rozboru podpořeného výpověďmi ostatních zaměstnanců gestapa můžeme tvrdit, že velitel byl odvelen z důvodu jeho nezřízeného chování, zahrnující krádeže různého druhu, loupeživé nájezdy, korupci, různé manipulace a vydírání atd. Někteří jeho podřízení se chovali obdobným způsobem. Vše se změnilo po přeložení Josefa Urbana, který na služebnu přišel v roce 1943. Krátce nato podal o stavu kladenského gestapa hlášení pražské řídicí úřadovně. I když Urbanova výpověď byla po prošetření shledána za nepravdivou, soudím, že stav úřadu pod Wiesmannovým velením musel být – i navzdory výsledku vyšetřování – alarmující, protože stávající velitel byl nakonec skutečně odvelen. Nezachránili ho ani jeho přátelé Böhme a Geschke. Nemohu se však ubránit pocitu, že právě Böhme s Geschkem se zasloužili o to, že Urbanovo udání bylo shledáno za neprůkazné a že byl dotýčný později vězněn v Terezíně.

Dalším velitelem se stal Heinrich Gottschling, od března 1944 pak Eduard Fischer a od října 1944 měl služebnu na povel Josef Horbaschek.

Nejhorší léta zažívali kladenští právě v době, kdy gestapu velel obávaný „bůh“ Wiesmann. Tento nepřítel Čechů, Židů a odbojářů, navíc arogantní velitel, využívající nelidských vyšetřovacích metod a postupů včetně věznění zatčených v malém prostoru

nazývaný „komín“, se zapsal do paměti všem, kteří s ním přišli do styku. Choval se stejně špatně k vězňům jako ke svým podřízeným.

Za dobu existence venkovní služebny se v ní vystříдалo mnoho osob. Pracovalo zde přes sto dvacet zaměstnanců, kteří zastávali posty kriminálních komisařů, kriminálních asistentů, tlumočnicků, velitelů věznice, řidičů, telefonistů, domovníků aj. Wiesmannova benešovská skupina dlouho ve svém původním složení nezůstala. Během roku 1940 se k týmu, který opustili Schüttler, Scholten a Kasseckert, přidali jiní – např. Oskar Felkl, později nejznámější gestapák ve středních Čechách.

Felkl je jediným ze zaměstnanců kladenského gestapa, který je velice podrobně zpracován. K jeho osobě se dochovalo mnoho dokumentů, které jsou sloučeny do jednoho fondu a uloženy ve Státním okresním archivu v Kladně. To badatelskou práci významně ulehčuje. Jistě to byl také důvod k tomu, že se Jiří Červenka rozhodl o Felklovi vydat knihu. Ačkoli je jeho publikace mezi historiky přijímána rozporuplně, neboť Červenka není historik ani archivář, což se odrazilo zejména na jeho práci s prameny, i přes to hodnotím jeho dílo jako užitečné. Velice oceňuji, že autor našel Marii Felklovou v jejím německém bydlišti a položil ji řadu zajímavých otázek. Samozřejmě musíme celou věc brát s jistou rezervou. Felkové bylo v době uskutečnění rozhovoru osmdesát čtyři let, mnoho věcí si už přesně nemusela pamatovat, mohla záměrně lhát apod. Milan Bárta o knize však řekl, že „*i přes autorovu snahu o objektivitu bohužel došlo ke zkreslení tím, že jako hlavní zdroj informací posloužila Felklova manželka.*“²²³ Navzdory všem uvedeným nedostatkům je kniha dobrým odrazovým můstkem pro vhled do záležitostí, které se týkají Felkla a Mařincové.

Vedle Felkla je zde však mnoho dalších zajímavých osob, které ještě čekají na zpracování. Velmi mne udivilo, když jsem nenašel jediné souhrnné dílo o Haraldovi Wiesmannovi, ačkoli se v archivech nachází neskutečné množství dokumentů, které k jeho osobě mnohé napovídají. A myslím, že jeho činy, stejně jako činy Felklovy, by měly být vyneseny na světlo. Sám jsem nestačil probádat všechny archiválie popisující tohoto velitele, a ani jsem se o to nesnažil, neboť by tato práce byla ve výsledku pouze o Haraldovi Wiesmannovi, což nebylo v mém záměru. Pravdou je, že jsem i tak jeho osobě věnoval hodně pozornosti. Wiesmann však zevrubně zpracován dosud nebyl.

²²³ BÁRTA, Milan. Všichni čekají tvrdý a spravedlivý trest. Konec kladenského Gestapa, s. 57.

Rovněž jsem přesvědčen, že právě tento muž je nejdůležitější postavou kladenské venkovní služebny.

Archivy však skrývají informace o dalších postavách, o kterých veřejnost neví, nebo na ně dávno zapomněla. Osobně mne velmi zaujal dosud nezpracovaný příběh MUDr. Sladkého, na který jsem při bádání narazil pouhou náhodou, zajímavé by jistě bylo dozvědět se také více o manželkách některých známých gestapáků. Vzhledem k tomu, že jsem měl to štěstí setkat se s dokumenty, které hovořily o velkých projektech, jež měly z Kladna učinit vzorové nacistické město, jistě by i toto téma bylo užitečným příspěvkem do regionální historie. Jak vidno, primárních pramenů je mnoho. Jen čekají na své znovuobjevení a zpracování.

Složení zaměstnanců gestapa Kladno bylo vskutku různorodé. Vedle říšských Němců zde byli zaměstnáni Češi, kteří neovládali německý jazyk, či usvědčení komunisté. To vše svědčí o tom, že německé úřady po celou dobu jejich fungování trpěly nedostatkem zaměstnanců. Celou situaci navíc ztěžoval i sám velitel Wiesmann. Jeho pověst mohla sehrát jistou roli v tom, že na jeho služebnu příslušníci gestapa přicházeli ve velmi skromném počtu. Sloužit pod jeho velením muselo být úmorné i pro ostřílené gestapáky z pražské řídicí úřadovny, neboť odvelení do Kladna bylo pro ně druhem trestu.

Téměř všichni příslušníci venkovní služebny, kteří přišli do styku se zatčenými, ať už to byli vyšetřovatelé nebo jen dozorcí ve vězení, zacházeli se zatčenými podobným brutálním způsobem. Je udivující, že mnoho z nich vedlo před vstupem do řad gestapa zcela běžný a spořádaný život. Snažím se tomuto problému přijít na kloub. Tíhnu k přesvědčení, že člověk se rodí špatný ve své přirozenosti. Svou zlou stránku nevědomky potlačuje pěstováním své dobré stránky prostřednictvím socializace v dobré společnosti. Po dovršení tohoto formování si již vědomě vybíráme mezi dobrem a zlem. Na kolik jsme dobří nebo špatní ukáže až čas a životní situace, před které budeme postaveni a nuceni se rozhodnout.

Vrcholem Wiesmannovy kariéry na Kladně bylo zcela jistě zničení obce Lidice. V této záležitosti se Weismann, ale i jeho podřízení, angažovali více, než po nich bylo požadováno. Snaha velitele venkovní služebny byla podnícena jeho touhou po povýšení, které se mu za tuto akci nedostalo. Nicméně v Lidicích se opět projevil jeho loupeživé manýry, kdy si skutečně z obce nechal dopravit kočárek, ve kterém později Gudula Wiesmannová vozila dceru, dále nechal do svého příbytku odvézt šicí stroj a zřejmě i

mnoho jiných věcí, které si během akce vyhlédl. Vybranými akcemi kladenského gestapa se zabýval Milan Bárta ve svém článku, který je v současné době ještě v tisku.²²⁴

Ve věci „případu milosti“ zatím není v našich silách zjistit pravdu, neboť ti, kteří by mohli odkázat na dané prameny nebo je poskytnout k nahlédnutí, jsou již dávno po smrti. Ať je mýtus o Josefu Štemberkovi pravdivý, či nikoli, nic to nemění na tom, že to byl odvážný muž, pravý pastýř, který vytrval se svými ovečkami až do konce.

Venkovní služebna německé tajné státní policie oficiálně zanikla 5. května 1945. Po obsazení této budovy počal hon na ty, kterým byl objekt nejen pracovištěm, ale i domovem. Zlo bylo definitivně poraženo.

²²⁴ BÁRTA, Milan: Vybrané případy kladenského gestapa ze Slánska a Velvarska. In: *Sborník z konference Válka v nás, my ve válce. Slaný a Slánsko ve XX. století*. Slaný : Wotrubia, 2016, v tisku.

Prameny a literatura

Prameny institucionální povahy:

- Národní archiv
 - fond Prezidium zemského úřadu v Praze, sign. 207-666-10/81.
 - fond Prezidium ministerstva vnitra, sign. 225-1537-571.
- Archiv bezpečnostních složek
 - fond Odbor politického zpravodajství MV, sign. 2M12366, 2M12393.
 - fond Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD, sign. 52-1-37, 52-1-45, 52-1-80, 52-1-104, 52-1-131, 52-1-504, 52-77-1, 52-88-7.
 - fond Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při MV, sign. 301-4-6.
 - fond Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-227-1, 305-227-6, 305-228-1, 305-615-3.
 - fond Stíhání nacistických válečných zločinců, sign. 325-1-1, 325-1-7, 325-71-1, 325-102-8, 325-120-5.
- Státní oblastní archiv v Praze
 - fond Mimořádný lidový soud Praha, sign. LS 572/48, LS I/7408/46, LST 5933/46.
- Státní okresní archiv v Kladně
 - fond Okresní úřad Kladno, 1893–1945, stavební oddělení.
 - fond Kronika města Kladna 1938-1945, sign. XIII, XIV/h č. 1572.

Sekundární literatura a odborné články:

- BÁRTA, Milan. Všichni čekají tvrdý a spravedlivý trest. Konec kladenského Gestapa. *Paměť a dějiny*. 2016, roč. 10, č. 3, s. 57-67. ISSN 1802-8241.
- BÁRTA, Milan: Vybrané případy kladenského gestapa ze Slánska a Velvarska. In: *Sborník z konference Válka v nás, my ve válce. Slaný a Slánsko ve XX. století*. Slaný : Wotrubia, 2016, v tisku.
- BEDÜRFTIG, Friedmann. *Třetí říše a druhá světová válka: lexikon německého nacionálního socialismu 1933-1945*. 1. vyd. Praha : Prostor, 2004. 666 s. ISBN 80-7260-109-1.

- BUTLER, Rupert. *Dějiny gestapa slovem a obrazem*. 1. vyd. Praha : Knižní klub, 1999. 240 s. ISBN 80-242-0214-X.
- BUTLER, Rupert. *Gestapo: dějiny Hitlerovy tajné policie 1933-45*. 1. vyd. Praha : Svojtka & Co., 2004. 192 s. ISBN 80-7352-077-X.
- ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*. 1. vyd. Nové Strašecí : Gelton, 2006. 176 s. ISBN 80-903733-0-5.
- FREMUND, Karel. *Konec pražského gestapa*. 1. vyd. Praha : Magnet, 1972. s. 127. Sine ISBN.
- KAŇÁK, Petr, Dalibor KRČMÁŘ a Jan VAJSKEBR. *S jasným cílem a plnou silou: nasazení německých policejních složek při rozbití Československa 1938-1939*. 1. vyd. Terezín : Památník Terezín, 2014. 223 s. ISBN 978-80-88052-00-5.
- KNOPP, Guido. *Hitler*. 1. vyd. Praha : Knižní klub, 1998. 303 s. ISBN 80-7176-815-4.
- KONOPKA, Vladimír. *Zde stávaly Lidice*. 6. vyd. Praha : Naše vojsko, 1978. 158 s. Sine ISBN.
- KRŮTA, Václav. Personální obsazení kladenské služebny německé tajné státní policie (Gestapa). Václav Krůta. In: *Slánský obzor : ročenka společnosti Patria, Vlastivědného muzea ve Slaném a Státního okresního archivu v Kladně* / uspořádala Zora Dvořáková Slaný : [Vlastivědné muzeum ve Slaném] 12, (2004 [vyd. 2005]) s. 79-96.
- KRŮTA, Václav. Zřízení venkovní služebny německé tajné státní policie (gestapa) v Kladně. Krůta, Václav. In: *Slánský obzor : ročenka společnosti Patria, Vlastivědného muzea ve Slaném a Státního okresního archivu v Kladně* / vedoucí red. rady Zora Dvořáková Slaný : [Vlastivědné muzeum ve Slaném] 11, (2003 [vyd. 2004]) s. 74-91.

- LANG, Jochen von. *Gestapo: nástroj teroru*. 2. vyd. Praha : Naše vojsko, 2001. 188 s. ISBN 80-206-0599-1.
- MARŠÁLEK, Pavel. *Pod ochranou hákového kříže. Nacistický okupační režim v českých zemích 1939-1945*. 1. vyd. Praha : Auditorium, 2002. 302 s. ISBN 978-80-87284-20-9.
- NOVÁK, Oldřich, Oldřich SLÁDEK a Jaroslav ŽIŽKA. *KSCĚ proti nacismu*. Praha : Naše vojsko, 1971. 375 s. Sine ISBN.
- PAUL, Gerhard a Klaus-Michael Mallmann. *Gestapo za druhé světové války*. Praha : Academia, 2010. 724 s. ISBN 978-80-200-1856-4.
- PLACHÝ, Jiří. *Případ Fritz: válečný zločinec Max Rostock jako agent StB*. Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2002. 111 s. ISBN 80-902885-6-1.
- SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: Nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*. 1. vyd. Praha : NV, 1986. s. 448. Sine ISBN.
- VYKOUK, Jaroslav. *Hnědý mrak nad Kladnem*. 1. vyd. Kladno : Halda, 2013. 277 s. ISBN 978-80-905223-4-3.
- ZIMBARDO, Philip G. *Luciferův efekt: jak se z dobrých lidí stávají lidé zlí*. 1. vyd. Praha : Academia, 2014. 625 s. ISBN 978-80-200-2346-9.

Elektronické zdroje:

- ČT24. Kalendárium. *Popraven nacistický zločinec Harald Wiesmann* [online]. 24. 4. 2009 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kalendarium/52659-popraven-nacisticky-zlocinec-harald-wiesmann/>>.

- ČT24. *Lidické neopustil ani v nejtěžší chvíli. Dostane Medaili za hrdinství* [online]. 24. 10. 2014 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1012331-lidicke-neopustil-ani-v-nejtezsi-chvili-dostane-medali-za-hrdinstvi>>.
- Encyclopædia Britannica. *Gestapo* [online]. 13. 11. 2014 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/232117/Gestapo>>.
- KOURA, Petr. *Smudkova aféra v kontextu nacistické okupační politiky* [online]. 2009 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <http://www.obec-dily.cz/wp-content/uploads/2010/12/dilcak_2009-03.pdf>.
- Lidice. Dokumenty doby. *Sbírka publikací o utrpení českého a slovenského národa v boji za svobodu* [online]. 14. 12. 2010 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <<http://www.lidice.cz/obec/historie/tragedie/038.html>; <http://www.lidice.cz/obec/historie/tragedie/040.html>; <http://www.lidice.cz/obec/historie/tragedie/048.html>>.
- Panzernet forum. *Gestapo – Geheime Staatspolizeiamt* [online]. 10. 8. 2008 [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: <<http://www.panzernet.net/php/index.php?topic=2651.0>>.
- Úročnice. Obec Úročnice. *Úřadovna GESTAPA v Benešově* [online]. 7. 3. 2012 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <<http://www.urocnice.eu/clanky/cviciste-vojsk-ss/gestapo-v-benesove-u-prahy--4.-dil-.html>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Kladno 1935. V oploceném prostoru brzy vyroste budova gestapa (vlastní archiv).

Příloha č. 2: Tentýž pohled dnes (foto – Bc. Michal Procházka).

Příloha č. 3: Jedna z „Wiesmannových budov“ v roce 1948 (Sládečkovo vlastivědné muzeum Kladno (dále jen SVMK), písemnosti a tisky).

Příloha č. 4: Jedna z „Wiesmannových budov“ v roce 2017 (foto – Bc. Michal Procházka).

Příloha č. 5: Kladenská sokolovna na počátku 20. století (SVMK).

Příloha č. 6: Dva z vězňů kladenské sokolovny v roce 1941 (SVMK, depozitář fotografie filmy).

Příloha č. 7: Vpravo Harald Wiesmann s vozy kladenské venkovní služebny (SOA Kladno, sign. DR 1376, foto 059).

Příloha č. 8: Wiesmann s manželkou Gudulou a dcerou (ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 167.).

Příloha č. 9: Řidičské oprávnění Hanse Quida Skalaka (Archiv bezpečnostních složek, f. Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-228-1).

Příloha č. 10: Hans Gutweniger a Rudolf Vlček (ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 169-170.).

Příloha č. 11: Oskar Felkl s manželkou Marií (ČERVENKA, Jiří. *Šla s ním až k šibenici*, s. 58.).

Příloha č. 12: Max Rostock (PLACHÝ, Jiří. *Případ Fritz: válečný zločinec Max Rostock jako agent StB*, s. 68.).

Příloha č. 13: Páter Josef Štemberka (ČT24. *Lidické neopustil ani v nejtěžší chvíli. Dostane Medaili za hrdinství* [online]. 24. 10. 2014 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1012331-lidicke-neopustil-ani-v-nejtezsi-chvili-dostane-medali-za-hrdinstvi>>).